

εφημερη πολη

κριτικός βιωματικός και φαντασιακός λόγος για τον χώρο

εφημερη πολη

κριτικός, βιωματικός και φαντασιακός λόγος για τον χώρο

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

συντάσσεται απο ομάδα

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟ:

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΜΑΡΙΑ ΚΟΠΑΝΑΡΗ

Αλληλογραφία: Εμμ Μπενάκη 152, Αθηνά, Τηλ 3618 802

Τεύχος 7 • Οκτωβρης-Δεκεμβρης '85 • Δρχ. **150**

φίλμ Γ. Κωτσου Θερμοστοκλειους 37

εκτύπωση Φερεττος Ζ. Πηγης 48

18-12/11/82

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Μπείτε στα άδεια σπίτια
- Κράτος και πολιτισμός
- Ρ. Μπαρτ: Ο κόσμος σαν αντικείμενο
- Για την σιλπνότητα
- Π. Χάμιλ: Σπίτι με δίχως πόρτα

-
- Σημειώσεις για τις πύλες
-

- Πόλη 339
- υπόγειος λωτός
- Τσιγγάνικη ρουλέτα
- Φιλοπάππου: νοστή τοπογραφία
- Ζωγράφου: Διαμάχη για ένα πάρκο
- Κερασίνοι

- **Σχόλια**

- Ρουμάνικο Μπαρόκ
- Το τέλος μιας εποχής;
- Εξπρεσιονισμός και πόλεμος

18-19/11/85

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΑΠΟ ΑΡΧΕΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟ,

ΕΚΔΟΤΗΣ ΜΑΡΙΑ ΚΟΠΑΝΑΡΗ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΕΙΑ: Εταιρ. Μπενεόκη 152, Αθήνα, Τηλ 3618 802

Τεύχος 7: Οκτώβριος-Δεκέμβριος '85 - Αριθ. 150

Φύλ. 1: Κατάσταση

..... μιά σειρά άντρες με στολή, με όπλα στους
ώμους, με κράνη συμπληρωμένα με υαλόπλεκτες προσωπί-
δες για να προστατεύουν τό πρόσωπό τους, προσέχουν
αγρυπνα μιά χούφτα από νέους με μπλουτζίν και φανελάκια
πού κρατιούνται απ' τό χέρι και χορεύουν γύρω γύρω μπρο-
στά στά μάτια τους.

Είναι ή στιγμή πριν από τή σύγκρουση με τήν αστυνομία,
πού φρουρεί κάποιο πυρηνικό κέντρο, ένα στρατιωτικό
πεδίο άσκήσεων, τά γραφεία κάποιου πολιτικού κόμματος ή
τά παράθυρα κάποιας πρεσβείας. Οί νέοι εκμεταλλεύτηκαν
αυτόν τό νεκρό χρόνο για να δημιουργήσουν έναν κύκλο και
τραγουδώντας κάποιο άπλό δημοτικό τραγούδι έκαναν πά-
ντα δυό βήματα επιτόπου, ένα βήμα μπροστά και κατόπιν
σήκωναν ψηλά πρώτα τό ένα πόδι κι έπειτα τό άλλο.

Νομίζω πώς τούς καταλαβαίνω: Έχουν τό αίσθημα ότι ό
κύκλος πού γράφουν στή γή είναι μαγικός και πώς είναι
ένωμένοι μαζί του για πάντα. Και τά στήθη τους τά ζεσταίνει
ένα έντονο αίσθημα άθωότητας: δέν είναι ένωμένοι σάν
στρατιώτες ή σά φασιστικά άποσπάσματα έφόδου με τό
έμβατήριο, παρ'ό μόνο σάν παιδιά με τό χορό. Θέλουν να
φτύσουν στά πρόσωπα τών αστυνομικών τήν άθωότητά τους.

.....στή μιά μεριά ή αστυνομία σέ μιά νόθα
(ύποχρεωτική, διαταγμένη) ένότητα σεφας, στήν άλλη μεριά
οί νέοι σέ μιά πραγματική (είλικρινή και όργανική) ένότητα
κύκλου· στή μιά μεριά ή αστυνομία με τήν άφύσικη δραστη-
ριότητα τής φρούρησης, στήν άλλη μεριά αυτοί με τή χαρά
του παιχνιδιού.

ΜΙΛΑΝ ΚΟΥΝΤΕΡΑ

18-19/11/85

Αρμόδιοι φορείς, υπουργοί τεχνοκράτες και προοδευτικοί δημοσιογράφοι βάλθηκαν πριν λίγο καιρό να εξερευνήσουν αυτό το καινούργιο «κοινωνικό πρόβλημα» που ονομάστηκε «έλλειψη στέγης». Από την άλλη μεριά κόμματα διάφορα, ενώσεις ιδιοκτητών και ενοικιαστών, θεσμοί εκπροσώπησης και σχεδιασμού ξαναδήλωσαν την πρόθεσή τους να γράσουν (δηλαδή να παζαρέγουν) μια κάποια λύση. Το ζήτημα άνθισε φιλολογικά στις εφημερίδες και ξεχάστηκε (ή ίσως να ξεορκίστηκε) προσωρινά, έτσι ώστε να μοιάζει ένα μονάχα επεισόδιο μέσα στα τόσα της ζωής μας... Από την σκοπιά κάποιου που έχει αυτό το «κοινωνικό πρόβλημα» πρέπει να ξεκαθαριστούν τα εξής:

Πρώτον: η εμπορευματοποίηση της κατοικίας είναι γενικευμένο φαινόμενο στον κόσμο του κεφαλαίου — μόνο που ανάλογα με την περίπτωση μπορεί να τίθεται με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Στην μικρο-μεσαία Ελλάδα (σε αντίθεση με την ολοκληρωμένη καπιταλιστική Ευρώπη) ιδιοκτήτης και άρα έμπορος δεν είναι ούτε το μεγάλο κεφάλαιο (υπό την μορφή μεγάλων οικοδομικών ευκαιριών) ούτε το κράτος (σαν καθεστώς κοινωνικής πρόνοιας). Η ιδιοκτησία των σπιτιών είναι κυρίως μικρο-ιδιοκτησία, γι' αυτό και το εμπόριό τους γίνεται με τους νόμους της «ελεύθερης αγοράς»: προσφορά-ζήτηση. Δεν χρειάζεται να αναλύσουμε αυτόν τον μηχανισμό αλλά χρειάζεται να θυμίσουμε πως το κύκλωμα οικοδόμησης-εμπορίου σπιτιών είναι η σπονδυλική στήλη της μικροαστικής ελληνικής οικονομίας.

Δεύτερον: Πίσω από την μετατροπή του σπιτιού σε «στέγη» (και γιατί όχι σε «υπόστεγο»;) υποβάσκει μια δόλια ποιοτική υποβάθμιση του ζητήματος: σαν να πρόκειται απλώς για την αναζήτηση κάποιου ντουβαριού για να μπει από κάτω το κεφάλι μας. Σε μια τέτοια βά-

ση είμαστε σίγουροι πως κάποιος τελικά θα μας λυπηθεί. Είτε η «ελεύθερη» αγορά σπιτιών (όπως αυτή που οραματίζονται οι ιδιοκτήτες) που στο τέλος-τέλος αφήνει κάποιο φτηνό περιθώριο για το «περιθώριο», είτε το κράτος με κάποιο φιλόδοξο πρόγραμμα «φτηνής λαϊκής κατοικίας» σαν κι αυτά που ονειρεύονται οι αριστεροί τεχνοκράτες τόσα χρόνια, ένα γκέππο δηλαδή, για να στοιβαχτούν όσοι έχουν πρόβλημα. Και στις δύο περιπτώσεις λύση στο πρόβλημα της «στέγης» είναι πιθανό να υπάρχει — με την διαφορά ότι εμείς ζητάμε σπίτια και μάλιστα με τον τρόπο που τα εννοούμε εμείς και όχι το περίσσευμα της εμπορευματικής δραστηριότητας ή των τεχνοκρατικών προδιαγραφών.

αδεια σπιτια

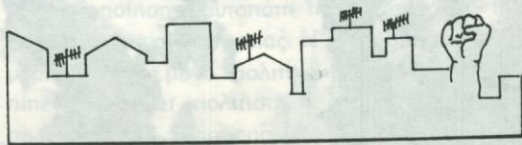

Τρίτον: Είμαστε σε θέση να καταλάβουμε ότι ο τρόπος που προέκυψε το πρόβλημα πρόσφατα αφορούσε «ποσότητες»: οι ιδιοκτήτες «έκρυψαν» τις ιδιοκτησίες τους για να προκαλέσουν τεχνητή όξυνση στην ζήτηση και έτσι να εκβιάσουν. Αυτό όμως είναι μονάχα μια «εισαγωγή» σ' αυτό που θα συμβεί όταν τελειώσει το «λοκ άουτ» και θα έχουν ικανοποιηθεί τα αιτήματά τους. Αυτοί μεν μπορούν να ελπίζουν σε μια απρόσκοπτη λειτουργία της αγοράς που με βάση την τεχνητή έλλειψη (άλλωστε όλοι οι έμποροι το ίδιο κάνουν) θα ανεβάσει αρκετά τις τιμές και τα κέρδη τους. Φαίνεται πως αισθάνονται αισιόδοξοι, γιατί τα 200.000 άδεια διαμερίσματα φτάνουν και περισσεύουν για τις «ποσοτικές» ανάγκης κατοικίας στην Αθήνα —

υπάρχει «επάρκεια αγαθών στην αγορά» και «ουδείς λόγος ανησυχίας του καταναλωτικού κοινού θεωρείται σκόπιμος». Όμως αυτοί που δεν μπορούν να μπουν στην αγορά σε τι ελπίζουν;

Γιατί ποιος διακανονισμός πρόκειται να εμποδίσει τον ρατσισμό των ιδιοκτητών απέναντι στους νέους (φοιτητές, μαθητές, ανέργους ή εργαζόμενους) τόσο στην Αθήνα όσο (πολύ περισσότερο) στην επαρχία (όπου επιπλέον η ζήτηση είναι πιο μεγάλη από την προσφορά); Και πώς η ελεύθερη αγορά πρόκειται να απαντήσει στην ραγδαία προλεταριοποίηση των νέων και ορισμένων κομματιών των εργαζομένων;

Τέταρτον (και τελευταίο). Ακριβώς επειδή στην δίνη της οικονομικής κρίσης ο φιλελευθερισμός (αλλά και ο κρατικός σοσιαλισμός) θα μας πετάξουν στο τέλος ένα κόκκαλο ελάχιστης «ποσότητας» και μηδενικής ποιότητας, ίσα-ίσα για την συντήρησή μας (ένα «όριο πείνας» όπως το ονομάζουν), μπορεί να υπάρξει και «όριο στέγασης»), και ακριβώς επειδή τα δικαιώματά μας στην ζωή δεν είναι ποτέ ποσοτικά, μια μονάχα απάντηση μπορεί να υπάρξει από την μεριά «αυτών που έχουν το πρόβλημα»: Απέναντι στην ιδιοκτησία και την εμπορευματοποίηση των σπιτιών, απέναντι στην έντεχνη υποβίβαση του θέματος σε πρόβλημα «στέγης», απέναντι στην διατίμηση της καθημερινής μας ζωής μέσω των μηχανισμών της οικονομίας και της παρα-οικονομίας, απαλλοτριώσεις κρατικών ή ιδιωτικών εκτάσεων και κτηρίων... ένα κίνημα ενάντια στην εκμετάλλευση και υπέρ του δικαιώματος στην αυτοδιάθεση και την αυτοστέγαση.

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

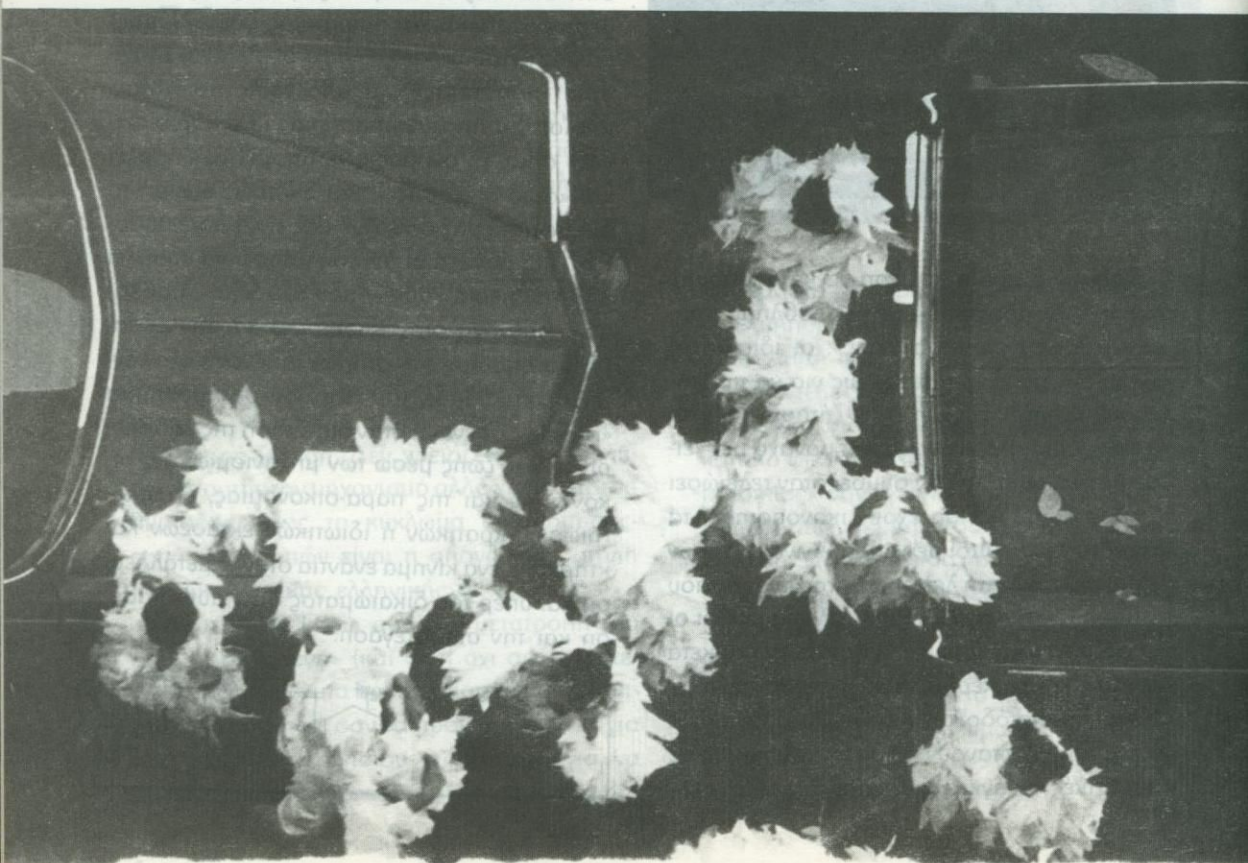
αθηνά: πολιτιστική πρωτεύουσα

Καμιά ένταση επί του προκείμενου δεν είναι έγκυρη και αποτελεσματική, όταν γίνεται επί της «διαδικασίας». Όταν δηλαδή παρακάμπτει την κριτική πάνω στην (ή στις) ιδεολογία-ες περί πολιτισμού, όταν επιμένει να αγνοεί τις τεχνικές χειρισμού του εμπορεύματος-πολιτισμού, όταν τελικά παραπονιέται για την προτεραιότητα των παρεχόμενων «αγαθών», για το ποιό είναι ριζικότερα αναγκαίο, καταλήγοντας σε κριτικές του τύπου: όλα τα 'χε η αλεπού... Γιατί αυτό που είναι τελικά απαραίτητο είναι το να θυμόμαστε πώς μιλάμε για, και μέσα από, τον «πολιτισμό» της μισθωτής σκλαβιάς, της αλλοτριωμένης και εκμεταλλεύσιμης επιθυμίας, πώς ζούμε στο έλεος βιομηχανοποιημένων τεχνικών κάθε απόχρωσης, και ακόμα πώς αυτό που προσφέρεται σαν πολιτιστικό δεν είναι παρά η αφρόκριμα του διαχωρισμού της καθημερινής ζωής σε ζώνες εκμετάλλευσης. Ένα ιδεολόγημα-αξία, μια αξία-εμπόρευμα. Δεν είναι λοιπόν μόνο ο αέρας ανάγκη μας, είναι και η

αυτό-νομη έκφραση, η ικανοποίηση της ατελείωτης και αντιπαραγωγικής γιορτής — και ακριβώς αυτήν έρχονται να λεπλατήσουν.

Φάνηκε έτσι πολύ «λογικό» που μια πόλη έγινε «πολιτιστική πρωτεύουσα»: ένας φιλόδοξος πλασιέ πολιτισμού (μιας και το κράτος έχει **και** τέτοιες αρμοδιότητες) με μια αθαναδόρικη χειρονομία προσφέρει πλούσιο το δέαμα, και ταυτόχρονα αναβαθμίζει τους πολίτες σε «πολιτιστικούς μητροπολίτες». Τους συμπεριλαμβάνει δηλαδή σε ένα α-ταξικό ανιστορικό σύνολο, σε ένα μέγεθος για κατανάλωση.

Δεν πρόκειται φυσικά για λάθος επιλογή στόχων και προτεραιοτήτων, σε λάθος τακτική επενδύσεων ώστε να διαμαρτυρηθούμε για το σωστό. Πρόκειται για μια από τις πιο «ευχάριστες» επιδείξεις του κρατισμού και των δυνατοτήτων του, μια «προσφορά» που τον δεμελιώνει στις συνειδήσεις, που τον νομιμοποιεί στον χειρισμό του «πολιτισμού». Κι ακόμα περισσότερο πρόκειται για την προσπάθεια να κοινω-

νικοποιηθεί μια πλαστή συνείδηση, συνείδηση ιδεολογική σε πολλά επίπεδα:

— Ο «πολιτισμός» σαν ολική έννοια αυτή καθ' αυτή (στο επίπεδο της γλώσσας)

— που γίνεται αξία - σήμα

— η αξία - πολιτισμός που γίνεται εμπόρευμα

— οι τρόποι κατανάλωσης του είδους

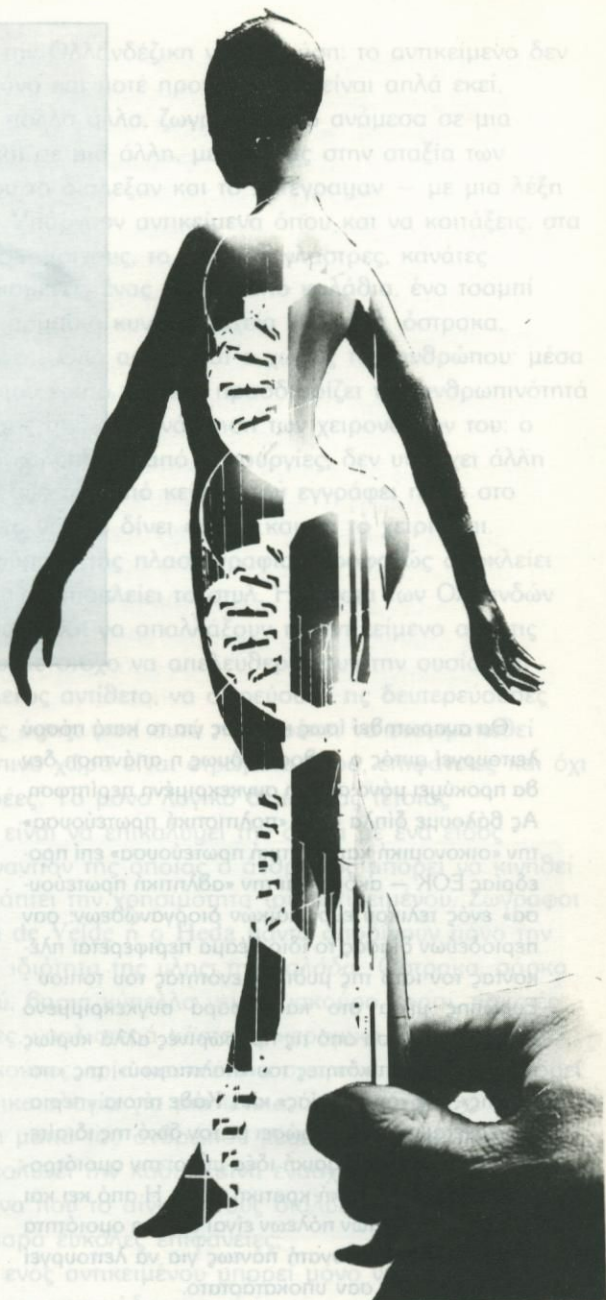
— το κέντρο της κατανάλωσης που ακτινοβολεί το είδος - πολιτισμός

— τέλος το μερίδιο του πολίτη σ' αυτήν την ακτινοβολία, αδιάφορα αν καταναλώνει το «πολιτιστικό γεγονός», ή το «γεγονός του πολιτισμού». Να ποια είναι η λειτουργική αλυσίδα της «μαζικής κουλτούρας» κατά του τύπου πολιτιστική πρωτεύουσα.

Ας μην μας ξεγελάει το γεγονός πως ο «πολιτισμός» είναι έτσι κι αλλιώς εμπορευματικός και άρα το ζήτημα της διαχείρισής του είναι δευτερεύον. Γιατί εδώ δεν πρόκειται μόνο για την τυπική οργάνωση της κατανάλωσης, αυτήν που χαρακτηρίζεται από τα εισιτήρια, τον προκαθορισμό του θεάματος, την διαφήμιση κλπ. Πρόκειται για ένα βήμα περισσότερο, για το γεγονός πως δίπλα στον έτσι ή αλλιώς ποσοτικοποιημένο πολιτισμό έρχεται να σταθεί ένα άλλο «μέγεθος», η πόλη, σαν σκηνή που μπορεί να τον φιλοξενήσει. Η «πολιτιστική πρωτεύουσα» δεν χειρίζεται μονάχα το «πολιτιστικό» αλλά αναπλάθει και μυθολογεί για την ίδια την πόλη, αλλοτριώνει το εντός της κοινωνικώς γίνεσθαι παράγοντας μια φανταστική ταυτότητα.

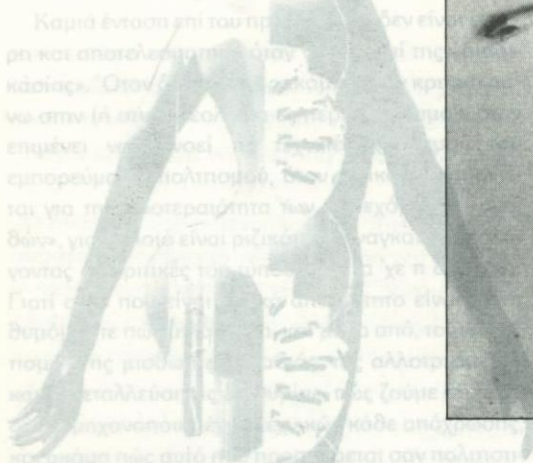
Όλη η διαδικασία αυτή παραμονεύει φυσικά μέσα στην ίδια την «αδωά» ονοματοποίηση: αφού «πολιτιστικό» δεν είναι παρά εκείνος ο κοινός παρονομαστής που διαχωρίζοντας την κοινωνική πράξη σε πολιτιστική ή μη την σχηματοποιεί, την ταξινομεί και την εισάγει στην σφαίρα της όποιας διαχείρισης. Και «πρωτεύουσα» είναι ένας κεντρισμός, που σημαίνει την κυριαρχία του πρωτεύοντος τόπου προς τα έξω του και την ταυτόχρονη ομοιοτροπία του εσωτερικά. Η πόλη-πολιτιστική πρωτεύουσα θέλει να είναι ακριβώς αυτό: ένα ιερό του πολιτισμού. Η ιδέα της πρωτεύουσας του πολιτισμού δεν είναι παρά ένας κοσμικός τρόπος για να καλλιεργηθεί η δίδην οικουμενική συνείδηση του μητροπολίτη.

Αυτή είναι λοιπόν η καινούργια **σημασία** που εισάγεται με την πολιτιστική πρωτεύουσα: η πόλη είναι ένα οριζόντιο πολιτιστικό πεδίο. Οχι μονάχα έχει ενιαία έκφραση (δηλαδή έναν πολιτισμό), αλλά έχει (**πρέπει να 'χει**) ενιαία πολιτιστική αδράνεια, ομοιόμορφη θεαματική απάθεια, έτσι ώστε να μπορεί να σπηθεί επάνω της ο Πολιτισμός. Και ο πολίτης, δεν είναι απλώς η μονάδα κατανάλωσης των γεγονότων (μιας και τα γεγονότα απευθύνονται τελικά σε

λίγους) αλλά ο καταναλωτής του μυθού του «πολιτισμού στην πόλη», ο πελάτης αλλά κυρίως ο πιστός.

Να λοιπόν ένα εντυπωσιακό αλλά και υπόγειο βήμα αστικής ολοκλήρωσης: ο «ευρωπαϊκός πολιτισμός», γενικά πανανθρώπινος εφόσον μεταλλάσσεται σε θέαμα, στις τοπικότητες του παράγει την μυθική ικανοποίηση - αυταπάτη της συμ-μετοχής, την πανούκλα της συν-εργασίας. Η πόλη από την άλλη μεριά δεν είναι μόνο «πολιτικά» αδιαβάδμητη και επίπεδη αλλά και «πολιτιστικά», ριζικά εξουσιαστική σε κάθε τρόπο έκφρασης.

Θα αναρωτηθεί ίσως κάποιος για το κατά πόσον λειτουργεί αυτός ο μύθος — όμως η απάντηση δεν θα προκύψει μόνο από τη συγκεκριμένη περίπτωση. Ας βάλουμε δίπλα στην «πολιτιστική πρωτεύουσα» την «οικονομική και πολιτική πρωτεύουσα» επί προεδρίας ΕΟΚ — ακόμα και την «αθλητική πρωτεύουσα» ενός τελικού ευρωπαϊκών διοργανώσεων: σαν περιοδεύων θίασος το ίδιο θέαμα περιφέρεται πλέκοντας τον ιστό της μυθικής ενότητας του τοπίου — Ευρώπης μέσα στο κάθε φορά συγκεκριμένο τοπίο-πόλη, μέσα από τις προσωρινές αλλά κυρίως ιδεολογικές τοπικότητες του «πολιτισμού», της «πολιτικής», της «οικονομίας» κλπ. Κάθε τέτοια «περιοχή» έρχεται να συμπληρώσει με τον δικό της ιδιαίτερο τρόπο την ίδια βασική ιδέα-μύθο: την ομοιότητα πόλη, την κεντρική κρατική πόλη. Η από κει και πέρα ομοιότητα των πόλεων είναι βέβαια ομοιότητα μυθων — αρκετά δυνατή πάντως για να λειτουργεί όταν χρειάζεται σαν υποκατάστατο.

Η πολιτιστική πρωτεύουσα είναι λοιπόν μια από τις πολλές εκδηλώσεις των σχεδιάσιμων καθημερινών σχέσεων. Αποτελεί κορυφαία κίνηση μέσα στο πλέγμα των φαντασιακών δεσμών που εγκαθίστανται στην συνείδηση του πολίτη με διπλή λειτουργία: και εσωτερική και εξωτερική. Καθόλου παράξενο που στο εσωτερικό της, στην πόλη την ίδια, στήνει και το κατάλληλο τελετουργικό: Η επίδειξη του αρχαίου κλέους σαν συνάντηση του καινούργιου μύθου με τον παλιό, η χρησιμοποίηση των νόμων, των αστυνομών, η ρύθμιση της κυκλοφορίας και του δημόσιου

χρόνου σαν συνάντηση του μύθου με την πραγματικότητα.

Αλλά δεν είναι μονάχα κίνηση ενδεικτική: είναι και διδακτική. Η εμπέδωση των ιδεών και των κανόνων λειτουργίας αυτής της τελετής, την κάνουν σημείο-οδηγό στον χειρισμό τόσο του πολιτισμού, όσο και τη πόλης, ένα παράδειγμα για την οργάνωση του χώρου και του χρόνου των πολιτών. Ο μαζικός αθλητισμός π.χ. για τους μητροπολιτάνους, η «καθαρή» πόλη, ο «εκπολιτισμός» της βάρβαρης νεολαίας, οι πεζοδρομήσεις μαζί με τις νέες λεωφόρους και τις ανισόπεδες διαβάσεις, χωρίς να είναι στην ημερήσια διάταξη της «πολιτιστικής πρωτεύουσας» αποτελούν πλευρές του ιδανικού «πολιτισμός». Μιλώντας είτε για την παραγωγικότητα, είτε για την καθαριότητα, είτε για την ηθικότητα μέσα στην πόλη, ο κυρίαρχος αστικός λόγος επανέρχεται στις ίδιες αρχές: στην δική του οικονομία του χώρου και του χρόνου, στα δικά του ιδανικά μεγέθη, στον δικό του «πολιτισμό». Η μέσα στο φως της «πολιτιστικής πρωτεύουσας» αναβαθμισμένη πολιτιστική περηφάνεια του «μέσου» πολίτη, και η πειθαρχία του στις μικρές καθημερινές δόσεις πολιτισμού είναι αναμφίβολα το μεγαλύτερο κέρδος της εξουσίας. Γιατί σε μια εποχή οικονομικής ύφεσης όπου κάθε έξοδο πρέπει να πιάνει τον τόπο του, το έξοδο της «πολιτιστικής πρωτεύουσας» αποδεικνύει την πολιτισμοθεραπεία λωρίδα ταχείας κυκλοφορίας στον τρίτο δρόμο προς την αστική «πρόοδο».

Γιώργος Αναγνωστόπουλος

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΣΑΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

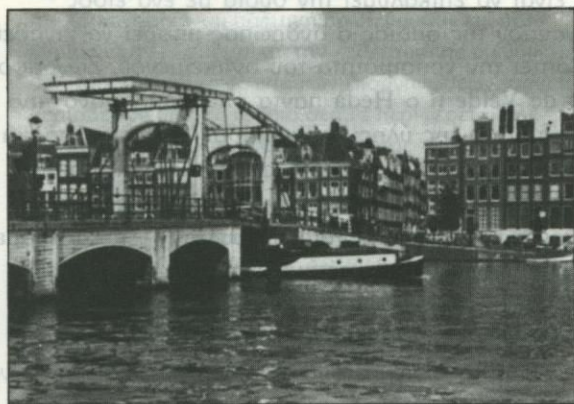
... Πάρτε την Ολλανδέζικη νεκρή φύση: το αντικείμενο δεν είναι ποτέ μόνο και ποτέ προνομιούχο· είναι απλά εκεί, ανάμεσα σε πολλά άλλα, ζωγραφισμένο ανάμεσα σε μια λειτουργία και σε μια άλλη, μετέχοντας στην αταξία των κινήσεων που το διάλεξαν και το κατέγραψαν — με μια λέξη «εν χρήσει». Υπάρχουν αντικείμενα όπου και να κοιτάξεις, στα τραπέζια, στους τοίχους, το πάτωμα: γλάστρες, κανάτες αναποδογυρισμένες, ένας σωρός από καλάδια, ένα τσαμπί φρούτα, μια αρμαδιά κυνήγι, δοχεία για γάλα, όστρακα, γυαλιά, κούνιες. Όλα αυτά είναι ο χώρος του ανθρώπου· μέσα του μετράει τον εαυτό του και προσδιορίζει την ανθρωπινότητά του, αρχίζοντας από την ανάμνηση των χειρονομιών του: ο χρόνος* του καλύπτεται από λειτουργίες, δεν υπάρχει άλλη εξουσία στη ζωή του από κείνην που εγγράφει πάνω στο αδρανές με το να του δίνει σχήμα και να το χειρίζεται.

Αυτό το σύμπαν της πλαστογραφίας προφανώς αποκλείει τον τρόπο όπως αποκλείει το στυλ. Η έννοια των Ολλανδών ζωγράφων δεν είναι να απαλλάξουν το αντικείμενο από τις ιδιότητές του με στόχο να απελευθερώσουν την ουσία του αλλά, το τελείως αντίθετο, να σωρεύσουν τις δευτερεύουσες δονήσεις της όγης, γιατί αυτό που πρέπει να ενσωματωθεί στον ανθρώπινο χώρο είναι στρώματα αέρα, επιφάνειες και όχι μορφές ή ιδέες. Το μόνο λογικό θέμα μιας τέτοιας ζωγραφικής είναι να επικαλύγει την ουσία με ένα είδος γυαλάδας εναντίον της οποίας ο άνθρωπος μπορεί να κινηθεί χωρίς να βλάπτει την χρησιμότητα του αντικειμένου. Ζωγράφοι όπως ο Van de Velde ή ο Heda πάντα αποδίνουν μόνο την επιφανειακή ιδιότητα της ύλης: τη γυαλάδα. Όστρακα, σάρκα του λεμονιού, βαριά κύπελλα γεμάτα σκούρο κρασί, μακριές πηλινες πίπες, γυαλιστερά κάστανα, κεραμικά, θολές μεταλλικές κούπες, τρία κουκούτσια σταφυλιού — ποια μπορεί να είναι η δικαιολογία για μια τέτοια συλλογή, αν όχι για να σπιλώσει τη ματιά του ανθρώπου μέσα στην επικράτειά του, για να διευκολύνει την καθημερινή ενασχόλησή του ανάμεσα σε αντικείμενα που το αίνιγμά τους διαλύεται και που δεν είναι τίποτα πια παρά εύκολες επιφάνειες;

Η χρήση ενός αντικειμένου μπορεί μόνο να βοηθά να διασκορπίζει την ουσιώδη μορφή του και αντίθετα να δίδει έμφαση στα κατηγορημάτά του. Άλλες τέχνες, άλλες εποχές μπορεί να στόχευαν, στο όνομα του στυλ, τον ουσιώδη πυρήνα των πραγμάτων· εδώ τίποτα τέτοιο: κάθε αντικείμενο συνοδεύεται από τα επίθετά του, η υπόσταση δάβεται κάτω από τις μυριάδες ιδιότητές της, ο άνθρωπος ποτέ δεν αντιμετωπίζει το αντικείμενο, που του μένει υποταγμένο πειθήνια μέσω αυτού ακριβώς που του έχει ανατεθεί να παρέχει. Ποια ανάγκη έχω για την πρωταρχική μορφή του λεμονιού; Αυτό που η απόλυτα εμπειρική ανθρωπινότητά μου χρειάζεται είναι ένα λεμόνι έτοιμο για χρήση,

μισοξεφλουδισμένο, μισοτεμαχισμένο, μισό λεμόνι, μισό χυμός, πιασμένο στην πολύτιμη στιγμή που ανταλλάσσει το σκάνδαλο της τέλει και άχρηστης γεωμετρικής έλλειψης με την πρώτη από τις οικονομικές του ιδιότητες, τη στιγμήμότητα. Το αντικείμενο είναι πάντα ανοιχτό, εκτεθειμένο, συνοδευμένο, μέχρι που να έχει καταστρέψει τον εαυτό του σαν κλειστή υπόσταση, μέχρι που να έχει εξαργυρώσει όλες τις λειτουργικές αρετές που ο άνθρωπος μπορεί να αποσπάσει από την πεισμωνμένη ύλη. Θεωρώ τις Ολλανδέζικες «σκηνές κουζίνας» (του Buelkelaer για παράδειγμα) λιγώτερο σαν την επιείκεια ενός έθνους προς τις ορέξεις του (που θα ήταν περισσότερο Βελγικό χαρακτηριστικό παρά Ολλανδικό· ευγενείς σαν τον Ruyter και τον Tromp τρώγαν κρέας μόνο μια φορά την εβδομάδα) παρά σαν μια σειρά από εξηγήσεις που αφορούν την *εργαλειακότητα* των τροφών: οι μονάδες της διατροφής πάντα καταστρέφονται σαν νεκρές φύσεις και αποκαθίστανται σαν στιγμές ενός οικιακού χρόνου*· είτε είναι η κρουστή πρασινάδα των αγγουριών ή η χλωμάδα που έχουν οι μαδημένες κότες, παντού το αντικείμενο προσφέρει στον άνθρωπο την *χρησιμοποιούμενη* πλευρά του, όχι την πρωταρχική μορφή του. Εδώ με άλλα λόγια, δεν πρόκειται ποτέ για μια γενική κατάσταση του αντικειμένου παρά μόνο για περιστασιακές καταστάσεις.

Ιδού λοιπόν μια πραγματική μεταμόρφωση του αντικειμένου, που δεν έχει πια μια ουσία παρά βρίσκει καταφύγιο ολοκληρωτικά στα κατηγορήματά του. Μια πιο ολοκληρωμένη υποταγή των πραγμάτων δεν μπορεί να φανταστεί κανείς. Ολόκληρη η πόλη του Άμστερνταμ, πράγματι, μοιάζει να έχει κτιστεί αποβλέπωντας σ' αυτή την οικιακότητα: εδώ λίγες υποστάσεις δεν προσαρτώνται στην αυτοκρατορία του εμπορεύματος. Πάρτε ένα σωρό μπάζα στην άκρη μιας άδειας έκτασης ή κοντά σε μια τοποθεσία που κάνουν μανούβρες σιδηροδρομικές μηχανές — τι μοιάζει περισσότερο μη περιγράψιμο: όχι ένα αντικείμενο αλλά ένα στοιχείο! Όμως στο Άμστερνταμ, σκεφτείτε αυτόν τον σωρό να μετακινείται και να

φορτώνεται σε μια μασούνα, να οδηγείται ανάμεσα στα κανάλια — θα δείτε αντικείμενα τόσο καθαρά ορισμένα όπως τυριά, καφάσια, κάδους, κορμούς. Προσθέστε στην μεταφέρουσα κίνηση του νερού το κατακόρυφο επίπεδο των σπιτιών, που φυλάσσουν, απορροφούν, μεσιτεύουν ή αποκαθιστούν το εμπόρευμα: όλο αυτό το κονσέρτο από τροχαλίες, γλύστρες και μώλους πραγματοποιεί μια μόνιμη κινητοποίηση των πιο ασχημάτιστων υποστάσεων. Κάθε σπίτι — στενό, επίπεδο, γέρνοντας μπροστά σαν για να συναντήσει το εμπόρευμα στα μισά του δρόμου — ξαφνικά ανοίγει στην κορυφή: εδώ σπρώχνοντας προς τον ουρανό, υπάρχει κάτι όχι περισσότερο από ένα είδος μυστικού στόματος, η σοφίτα, σαν κάθε ανθρώπινη κατοικία να ήταν απλά το ανηφορικό μονοπάτι της αποθήκευσης, της συσσώρευσης, αυτής της μεγάλης προγονικής χειρονομίας των ζώων και των παιδιών. Καθώς η πόλη είναι κτισμένη στο νερό, δεν υπάρχουν κελλάρια, όλα πηγαίνουν πάνω στη σοφίτα, υγώνονται από έξω. Έτσι τα αντικείμενα διακόπουν κάθε ορίζοντα, γλιστρούν κατά μήκος του νερού και κατά μήκος των τοίχων. Είναι τα αντικείμενα που αρδρώνουν το χώρο.

Το αντικείμενο κατά πολύ συνίσταται στην κινητικότητα του. Από δω και η ορίζουσα δύναμη των Ολλανδικών καναλιών. Αυτό που έχουμε καθαρά, είναι ένα σύμπλεγμα νερού-εμπορεύματος: είναι το νερό που κάνει το αντικείμενο, δίνοντάς του όλες τις αποχρώσεις μιας ήρεμης επίπεδης κινητικότητας, που συγκεντρώνει προμήθειες, στέλνοντάς τις χωρίς αντιληπτή μεταβίβαση από τη μια ανταλλαγή στην άλλη, κάνοντας ολόκληρη την πόλη μια απογραφή όλων των ευκίνητων αγαθών. Δείτε τα κανάλια ενός ακόμη ελάσσονος δημιουργού, του Berckheyde, που δεν ζωγράφισε κυριολεκτικά τίποτα παρά αυτή την ήπια κυκλοφορία της ιδιοκτησίας: καθετί είναι για το αντικείμενο ένα μέσο κίνησης: αυτό το κομμάτι της αποβάθρας είναι μια μικρή άρκτος από βαρελάκια, κορμούς κατεργασμένους, μουσαμάδες: το μόνο που έχει να κάνει ο άνθρωπος, είναι να αναποδογυρίσει ή να υγώσει ο χώρος, πειθήνιο δημιούργημα, κάγει τα υπόλοιπα — μεταφέρει μπρος-πίσω, διαλέγει, διακινεί, ανακτά, μοιάζει να μην έχει άλλο στόχο παρά να ολοκληρώνει την σχεδιασμένη κίνηση όλων αυτών των πραγμάτων, χωρισμένων από την ύλη με τη λεία σταθερή μεμβράνη της *χρήσης*: εδώ όλα τα αντικείμενα είναι προετοιμασμένα για χειρισμό, όλα έχουν την χωριστότητα και την πυκνότητα των Ολλανδικών τυριών: στρογγυλά, κερωμένα, κατανοντά...

R. Barthes

* Ελληνικά στο κείμενο

Απόσπασμα από ομώνυμο κείμενο που περιλαμβάνεται στην συλλογή «Essais Critiques». Μετάφραση Σταύρος Σταυρίδης.

ΣΤΙΛΠΝΟΤΗΤΑ

Η στιλπνότητα είναι μια ιδιότητα του γυαλιού: Ό,τι είναι στιλπνό «γυαλίζει». Και το γυαλί είναι μια ιδιότητα του νερού, ένα νερό που στέκεται, ένα στέρεο νερό. (Στέρεο νερό δεν είναι ο πάγος παρά μόνο όταν είναι λεπτός και διαφανής, γιατί αν κάτι χαρακτηρίζει το νερό αποφασιστικά είναι η διαφάνεια).

Η στιλπνότητα είναι μια αρετή του ματιού. Το μάτι αιχμαλωτίζεται από τη στιλπνότητα. Το μάτι γάχνει τη στιλπνότητα. Όμως με μια έννοια η στιλπνότητα είναι μια νοερή αφή. Μια αφή που δεν συναντάει εμπόδιο, μια αφή που οραματίζεται αρμονίες καθώς κυλάει πάνω στη λεία γυαλιστερή επιφάνεια. Μια αιχμαλωτισμένη ματιά, μια απρόσκοπτη αφή.

Η στιλπνότητα είναι μια πύλη στη φαντασία. Πάνω της το φως σχεδιάζει σχήματα, πάνω της ξετυλίγονται άπειρες αποχρώσεις, η ίδια η ύλη είναι τυλιγμένη από μια έξω-πραγματική ομίχλη, κρυμμένη κάτω από ένα περίβλημα φωτός. Η στιλπνότητα είναι μια σχέση του αντικειμένου με το έξω του, μια σχέση με το γύρω του και με τη ματιά αυτού που το συναντάει. Δεν μιλάει για το υλικό του ούτε για τη δομή του ούτε για τη χρήση του. Μέσω της στιλπνότητας το αντικείμενο μιλάει μόνο γι' αυτήν, είναι κυριευμένο απ' αυτήν.

Η στιλπνότητα είναι μια πύλη στη φαντασία. Μια φαντασία όμως στρωματοποιημένη με αξίες. Στο γιγάντιο ατέλειωτο βιβλίο της κάποιες σελίδες είναι σημαδεμένες. Έτσι που ν' ανοίγει πιο συχνά σ' αυτές.

Στιλπνότητα πάει να πει πλούτος (τόσο πολύ ισχυρή είναι τούτη η εικόνα επιταγή που χρειάστηκε να μας προφυλάξουν από την υπέρμετρη γενέκουσή της — «ό,τι γυαλίζει δεν είναι χρυσός»). Γιατί πλούτος πάει να πει αστραφτερά πετράδια χρυσά νομίσματα και ασημένια σκεύη. Αυτή είναι η παλιά, η μυθική εικόνα του πλούτου που την δύναμή της τη συναντάμε και σήμερα στη συμβολική της χρήση (στο χρυσό πακέτο τσιγάρων για παράδειγμα). Όμως πλούτος πάει να πει πια κατοχή. Κατοχή αντικειμένων, αφθονία. Η τάξη των εμπορών έκανε έμβλημά της την αίγλη της κατοχής — το έχειν. Και η ελαιογραφία με τα στιλπνά της χρώματα εμφανίστηκε έγκαιρα για να υμνήσει την νέα αίγλη των αντικειμένων.

Στιλπνότητα πάει να πει κυτπάξτε με. Κυτπάξτε την αστραφτερή μοτοσυκλέτα μου, τα αστραφτερά γυαλιά μου τον αστραφτερό αναπτήρα, τα αστραφτερά παπούτσια μου ακόμη και τα αστραφτερά μου ρούχα (στρας, δερμάτινα, μεταλλικές πόρπες κ.λπ.). Η στιλπνότητα είναι σήμα αναγνώρισης. Γίνεται ταυτότητα. Περνάω. Ξεχωρίζω. Προβάλλομαι στη δαμπότητά σας. Σας δαμπώνω. Η στιλπνότητα γίνεται μεταφορικός πλούτος, γεύτικα κοσμήματα, και το χρώμιο διατηρεί μετωπικά την αίγλη του ασημιού. Άλλωστε ό,τι αστράφτει δεν είναι ασημένιο, «ασήμι».

Στιλπνότητα πάει να πει μηχανή. Μηχανή καλογυαλισμένη έτοιμη για εξαιρετικές επιδόσεις. Στιλπνότητα είναι η ηδική της μηχανής.

σκουριά το σίγουρο σημάδι της καταστροφής της. Μια ηθική της τελειότητας. Μια γυαλιστερή επιφάνεια είναι τέλεια γιατί δεν έχει μεγάδι είναι ομοιόμορφη, ταγμένη για ένα σκοπό, αδιάφορη, υπερφυσική (το υπερφυσικό σήμερα δηλώνεται με την απογείωση της τεχνικής: πιο δυνατό και απ' τη φύση).

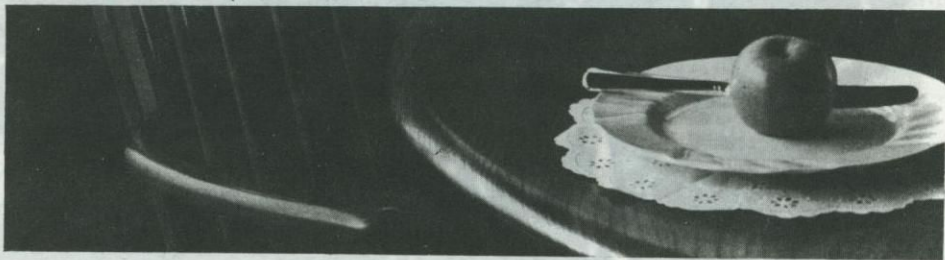
Η στιλπνότητα αδώνει τη μηχανή. Παρομοιάζει την γυαλάδα ενός κανονιού με τη λάμ-

ψη ενός προφυλακτήρα αυτοκινήτου.

Καθώς η ηθική της μηχανής γίνεται αισθητική, η ίδια η μηχανή αναλαμβάνει να διαλαλήσει την αρετή της. Η στιλπνότητα γίνεται αξία, δήλωση της ουσίας της πανίσχυρης, ακριβούς αποτελεσματικής μηχανής. Όλο και περισσότερο η αισθητική της στιλπνότητας ταυτίζεται με την αισθητική της μηχανής.

Στιλπνότητα πάει να πει καθαριότητα. Παρκετίνη, βερνίκι παπουτσιών, υγρό για τα τζάμια, ή για τα έπιπλα. Το όριο της καθαριότητας είναι η στίλβωση. Σαν καινούργιο, που σημαίνει ανέγγιχτο. Το όριο της καθαριότητας είναι η απουσία της ανθρωπίνης παρουσίας. Τα σημάδια της είναι βρωμιές-«δαχτυλιές». Το σκεύος είναι καθαρό όταν γυαλίζει. Γιαυτό όσα υλικά προσφέρουν λεία επιφάνεια χωρίς πόρους ή ανωμαλίες που φυλακίζουν τη βρωμιά, είναι υλικά προορισμένα να γυαλίσουν και όσο πιο πολύ γυαλίζουν η δύναμή τους πολλαπλασιάζεται. Στην κουζίνα όλα αστράφτουν από καθαριότητα όπως στο χειρουργείο.

Η στιλπνότητα δεν ανέχεται το χρόνο. Η στιλπνότητα κατέχεται ολόκληρη από την έπαρση της νίκης πάνω στο χρόνο. Το γυαλιστερό είναι το άφθαρτο, το αιώνιο, το αιώνια καινούργιο. Και όσο δεν συμβιβάζεται με το χρόνο τόσο απόλυτα αιχμαλωτισμένη είναι μέσα του: μια τυχαία ματιά συναντάει ένα γυαλιστερό βότσαλο, μια χάντρα, ένα ντενεκεδάκι. Το φως καθώς είναι δεμένο με το χρόνο στερεί από την στιλπνότητα την διάρκεια, την κάνει στιγμή, αστραπή. Γι' αυτό και ό,τι γυαλίζει «μόνιμα» κάτω από ένα σταθερό τεχνητό φως φαντάζει τόσο ματαιόδοξο. Ό,τι, καμώνεται ότι έχει νικήσει το χρόνο δεν είναι αιώνιο είναι νεκρό.

Μήπως τελικά η στιλπνότητα είναι πάνω απ' όλα καθρέφτης; Μήπως στη γυαλάδα των αντικειμένων είναι ο εαυτός μας που αναζητά να καθρεφτιστεί φανταστικά ή πραγματικά; (Και μπορεί φανταστικά γιατί έχει μπορέσει και πραγματικά). Στην αστραφτερή τους όψη προβάλλει τη δικιά του οδηγημένος από την καθολικότητα της ναρκισσιστικής στάσης. Και κει, στον καθρέφτη, η εικόνα γίνεται πραγματικότητα, η λάμψη μπορεί να είναι πλούτος, σήμα ταυτότητας, δυνατή μηχανή, αμόλυπτη αιωνιότητα. Ορδώνοντας τον καθρέφτη η στιλπνότητα μας δανείζει την αίγλη των αντικειμένων. Και τούτη η αίγλη είναι η δικιά μας αίγλη που την ζούμε και τη στέλνουμε προς τους άλλους. Γιατί η σχέση μας με τα πράγματα, δεν εργάζεται πάνω τους για να μας δείξει τελικά, να μας παρουσιάσει στους άλλους;

...Ό,τι γυαλίζει μας γυαλίζει...

Σταύρος Σταυρίδης

Υπάρχει ένα σπίτι με δίχως πόρτα και ζω' εκεί
 τις νυχτές κάνει κρύο και τις μέρες είναι δύσκολο ν' αντέξεις μέσα
 υπάρχει ένα σπίτι με δίχως σκεπή, κι έτσι η βροχή τρυπώνει μέσα
 πέφτοντας μέσα απ' το κεφάλι μου καθώς προσπαθώ να σκεφτώ
 έξω απ' το χρόνο

Δεν σε ξέρω, λες ότι με ξέρεις, έτσι πρέπει να 'ναι
 υπάρχουν τόσα πολλά για τα οποία δεν είμαι σίγουρος
 Φωνάζεις το όνομά μου, μα δεν ακούγεται αληθινό, ξεχνάω πως
 νοιώθω
 το σώμα μου αντιστέκεται στη θεραπεία

Υπάρχει ένα σπίτι με δίχως κουδούνι, αλλά έτσι κι αλλιώς κανείς
 δεν κτυπάει
 μερικές φορές μου είναι δύσκολο να πω αν υπάρχει κάτι ζωντανό απ' έξω
 Υπάρχει ένα σπίτι με δίχως ήχους, ναι, είναι ήσυχα εδώ
 δεν έχουν νόημα οι λέξεις αν δεν υπάρχει κάποιος
 να τις μοιραστείς στην ώρα τους

Έχω μάθει τα λόγια μου, τα ξέρω πολύ καλά, είμαι έτοιμος
 να μιλήσω σ' όποιον έρδει τελικά
 για τη γραμμή στο μυαλό μου που είναι παγωμένο τη νύχτα
 δεν μοιάζει εντάξει, όταν υπάρχει αυτή η μικρή σκοτεινή
 φιγούρα που τρέχει

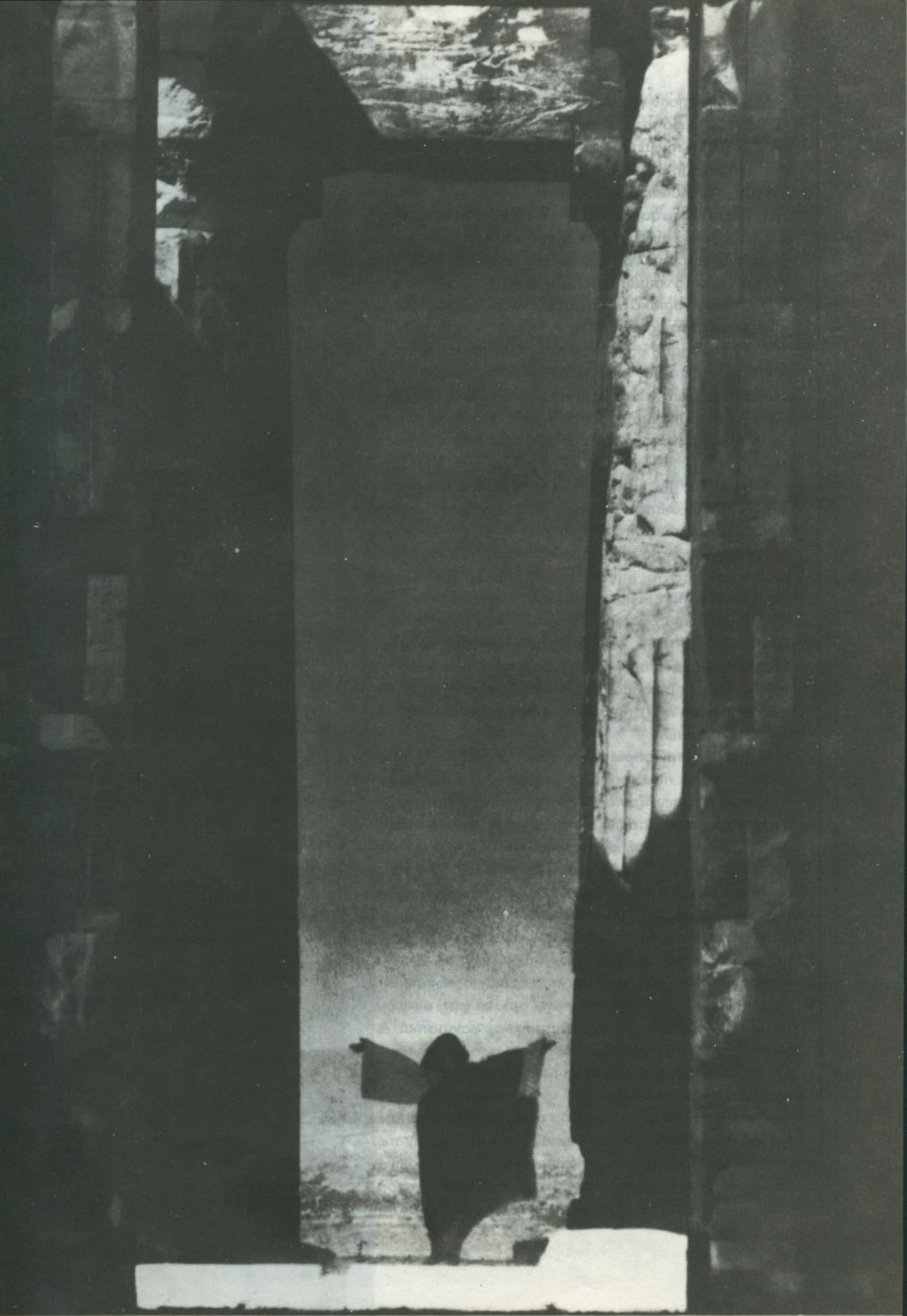
Υπάρχει ένα σπίτι με δίχως πόρτα και δεν υπάρχει ζωή εκεί μέσα
 Μια μέρα έγινε τοίχος... λοιπόν εκείνη τη στιγμή δεν μ' ένοιαζε
 Υπάρχει ένα σπίτι με δίχως φως, όλα τα παράθυρα είναι ασφαλισμένα
 διπλομανταλωμένα

ΤΩΡΑ ΤΙΠΟΤΑ ΔΕΝ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ ΠΑΡΑ ΜΟΝΟ Ο ΧΡΟΝΟΣ
 Δεν σε ξέρω, λες ότι με ξέρεις, έτσι πρέπει να 'ναι
 υπάρχουν τόσα πολλά για τα οποία δεν είμαι σίγουρος
 Φωνάζεις τ' όνομά μου, μα δεν ακούγεται αληθινό
 ξεχνάω πως νοιώθω
 Το σώμα μου αντιστέκεται στη θεραπεία
 Δεν θα με βοηθήσει κανείς

Peter Hammil

Σημειώσεις για τις ηυλίες

Συνεργάστηκαν: Γ. Αναγνωστόπουλος, Π. Ζερβός, Ζ. Κοτιώνης, Μ. Κοπανάρη, Δ. Παπανίκος, Σ. Σταυρίδης.

Μπορούμε πολύ γενικευτικά να ορίσουμε μια πύλη σαν το οριακό σημείο μετάβασης από ένα νόημα σ' ένα άλλο διαφορετικό ή την μετάβαση απ' το χωρίς νόημα, το αόριστο ή το άπειρο στο οριοθετημένο και με νόημα. Όπου δηλαδή μεταλλάσσεται ένα νόημα ή όπου ανακαλύπτουμε αυτό, πρέπει να μεσολαθήσει ένα «πεδίο» σήμανσης, ελέγχου ή προβολής αυτού του νοήματος που σε λίγο θα γίνουμε μέτοχοί του. Αν ένας μεσαιωνικός οικισμός θεωρηθεί σαν μια ολότητα νοήματος, η πύλη του τείχους που το περιβάλλει είναι το οριακό αλλά και συμβολοποιημένο κι ελεγχόμενο σημείο πρόσβασης σ' αυτό τον οικισμό.

Αν μια είσοδος σημαίνει απλώς δυνατότητα πρόσβασης, η πύλη επιπλέον συμβολίζει αυτήν τη δυνατότητα και ακόμα περισσότερο υποδεικνύει έναν αποδεκτό, άρα και ελεγχόμενο τρόπο πρόσβασης. Η πύλη, δηλαδή, σ' αντίθεση με την απλή είσοδο, είναι στοιχείο μιας ιεραρχημένης πορείας.

Έξω απ' την πύλη ατενίζουμε ανυπογίαστα την ολότητα ενός νοήματος, διαπερνώντας την πύλη γινόμαστε αναπόσπαστα μέλη αυτής της ολότητας.

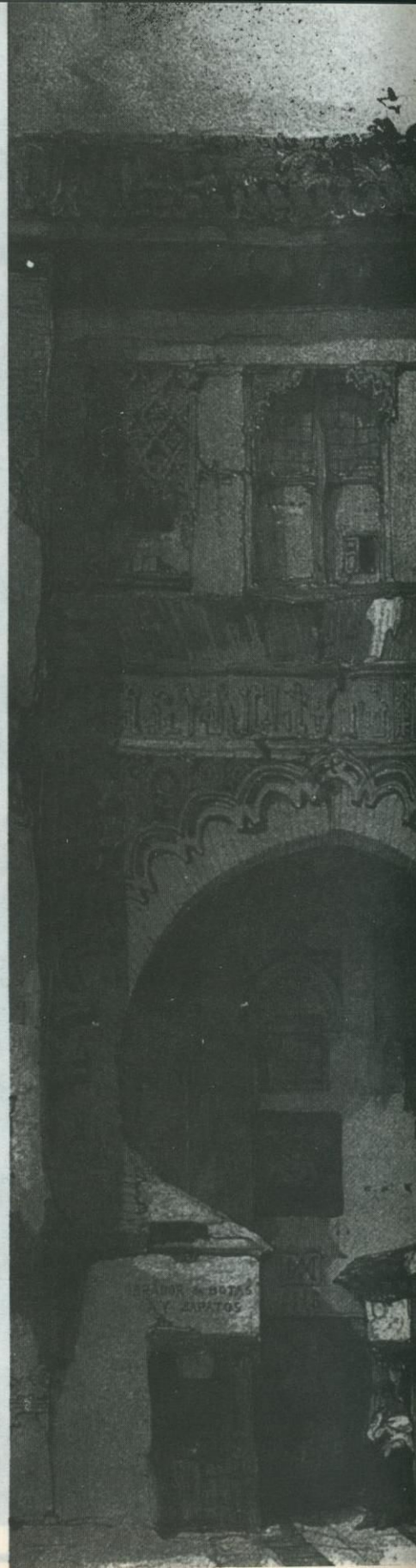
Η πύλη λοιπόν σαν προπομπός νοήματος ασκεί ελκτικό χαρακτήρα καλώντας μας να συμμετάσχουμε ή αποτρέποντάς μας από μια κρυμμένη νοηματική επικράτεια.

Οι πύλες σηματοδοτούν ή ορίζουν επικράτειες γιατί δεν έχει νόημα μια πύλη, όταν δεν μας μεταφέρει στο χώρο αποκλειστικής κυριαρχίας μιας σημασίας. Όπου λοιπόν υπάρχει ιεραρχία νοημάτων, υπάρχει αναγκαία κι ένα δίκτυο από πύλες που σηματοδοτούν τη χωρική διάταξη αυτών των νοημάτων.

Η φορά με την οποία διασχίζουμε μια πύλη σημαίνει τη διπλή σχέση που μπορεί να έχουμε με μια επικράτεια νοήματος: Προσεγγίζοντας την πύλη, αισθανόμαστε την αναμονή μιας πραγματικής σχέσης μ' αυτή την επικράτεια και την αγωνία αν θα ξεφύγουμε απ' τον εναγκαλισμό της. Μας διακατέχει άρα ο φόβος του αγνώστου κι η πύλη ασκεί δέος σαν συμπυκνωμένο και μόνο δηλωτικό στοιχείο αυτής της επικράτειας.

Αντίθετα, καθώς εγκαταλείπουμε την πύλη, φεύγοντας απ' την επικράτεια, κατέχουμε ήδη τη γνώση της. Η πύλη τότε φαντάζει σαν το οποιοδήποτε εξάρτημα αυτής της επικράτειας που όμως πάλι λειτουργεί οριακά γιατί αφήνοντάς την η πραγματική σχέση μεταπίπτει σε φανταστική. Αγναντεύουμε πίσω ό,τι, μόλις αφήσαμε προσπαθώντας ν' αποσπάσουμε και την τελευταία λεπτομέρεια μιας γνώσης που μόλις καταχτήσαμε.

Η πύλη σαν το οριακό κομμάτι μιας επικράτειας αποτελεί την ευαισθητοποιημένη έκφραση των διαθέσεών της, συνεπώς εκφράζει και την αμφιθυμία της. Μια πύλη, είναι ταυτόχρονα αποδοχή και απαγόρευση. Η δυνατότητα πρόσβασης συμβαδίζει και με τον έλεγχο αυτής της δυνατότη-

τας: 'Αρα μια πύλη είναι σημείο έλξης και αποτροπής. Αυτή η διπολικότητα γίνεται τόσο πιο έντονη — όσο πιο σημειακή είναι μια πύλη. Όσο περισσότερο γίνεται γραμμική και μετατρέπεται σε χώρο, τόσο πιο ελαστικά γίνονται τα όρια ανάμεσα στο επιτρεπτό και το απαγορευμένο, τόσο πιο ευέλικτη η σχέση της επικράτειας με τον περίγυρό της.

Πιστεύω ότι οι σύγχρονες λεωφόροι που οδηγούν στο κέντρο μιας πόλης λειτουργούν σαν πύλες, όχι πια με την έννοια σημείων ελέγχου, αφού εκτείνονται σε πολλά χιλιόμετρα, αλλά σαν διαδικασίες συμβολικής και ουσιαστικής μας ενσωμάτωσης στο γίνεσθαι της πόλης. Διαδικασίες που προλαβαίνουν μέσω της διαφήμισης, των εμπορικών και ιστορικών κτιρίων να μας πληροφορήσουν για την περασμένη και τωρινή ικμάδα μιας πόλης.

Μήπως τέτοιοι δρόμοι πολύ αμυδρά δεν δέλουν να προϊδεάσουν τον επισκέπτη για το πλαίσιο ζωής που θα συναντήσει και άρα δεν προειδοποιούν αποτρεπτικά για οτιδήποτε παραβεί αυτό το πλαίσιο ή δεν προσπαθούν μέσω της προβολής και της πειδούς να χειραγωγήσουν, άρα δεν υπενθυμίζουν τον χαρακτήρα ελέγχου που κύρια χαρακτήριζε τις πύλες παλιών οχυρωμένων πόλεων;

Οι πύλες δεν είναι απλά χωρικά ορόσημα αλλά συμβαδίζουν με την ανάγκη προσέγγισης κάποιου χωρικά προσδιορισμένου στόχου. Καθώς μετατοπίζονται αυτοί οι στόχοι, αναδιατάσσεται και το σύστημα των πυλών που έχουμε βιωματικά ορίσει για να επισημαίνουμε την εξέλιξη μιας πορείας. Παράδειγμα τέτοιων πυλών είναι χαρακτηριστικά σημεία μιας πόλης που εμείς τα έχουμε νοηματικά επενδύσει σαν διαδοχικούς σταθμούς προσέγγισης προς το κέντρο της και που άρα έχουν υποκειμενικό μονάχα χαρακτήρα.

Οι σιδηροδρομικοί σταθμοί και τ' αεροδρόμια αποτελούν οριακά σημεία μιας πόλης γιατί είναι σημεία εισόδου - εξόδου κι επιπλέον σημεία εφικτού ελέγχου αυτής της κίνησης. Αναρωπείμαι λοιπόν αν μπορούν να θεωρηθούν σαν πύλες της πόλης. Θεωρώ πως όχι: Μια πύλη είναι το μεταβατικό σημείο ανάμεσα σε δυο επικράτειες, ένα αναγκαίο «πεδίο» μύψής μας σ' ένα διαφορετικό νοηματικό πλαίσιο. Αντίθετα οι σταθμοί δεν βρίσκονται πάνω στα όρια διαφορετικών επικρατειών αλλά είναι εσωτερικά στοιχεία μιάς πόλης, τόποι ενσωματωμένοι στον ιστό της. Ο σταθμός δεν είναι έξοδος απ' την πόλη αλλά μάλλον υπόσχεση εξόδου γι' αυτό ίσως λειτουργεί σαν πύλη περισσότερο φαντασιωτικά.

Μπορούμε πιθανόν να πούμε ότι για παράδειγμα ένα τραίνο είναι μια πύλη, αλλά ταυτόχρονα και μια επικράτεια που χαρίζει προστασία κι εσωτερικότητα στον ταξιδιώτη καθώς διασχίζει πάνω σε μια καθορισμένη πορεία, το ρευστό κι επισφαλές πεδίο μιας πόλης.

Π.Ζ.

Η πύλη είναι τρύπα. Και όπως κάθε τρύπα είναι κάπου, σε κάτι, έτσι και η πύλη είναι σε - κάτι - που - δεν - μπορείς - να - περάσεις αλλιώς. Είναι σε τείχος, σε τοίχο, που μπορεί να είναι τόσο σταθερός και αδιαπέραστος ο ίδιος επειδή έχει κάπου την πύλη του· αλλιώς θα έπρεπε να είναι τόσο διάτρητος από αναρίθμητα περάσματα που θα κατέρρεε αμέσως. Είναι λοιπόν το χώρισμα που - δεν - μπορείς - να - περάσεις - αλλιώς - γιατί - έχει - πύλη. Και τα δυο μαζί (άνοιγμά του και χώρισμά του) είναι πύλη - σε - κάτι - που - δεν - μπορείς - να - περάσεις - αλλιώς - γιατί - έχει - πύλη.

Προς στιγμήν μπορεί να φανεί πως αυτό το «όριο» περιέχει και τα δυο: και την απαγόρευση του τείχους και την ελευθερία της πύλης. Στον διάλογο ελευθερίας και απαγόρευσης και τα δύο έχουν τον τόπο τους πάνω στο όριο. Δεν έχουν όμως τον ίδιο χρόνο. Η απαγόρευση του τείχους θα ισχύει πάντα ενώ το πέραςμα της πύλης όχι. Πίσω από την υποδοχή σαν φίλο ταξιδιώτη που σου ετοιμάζει η πύλη, εργάζεται για να σε αποκρούσει άλλη στιγμή σαν εχθρό εισβολέα όντας η ελευθερία του μια ευαισθησία απέναντι στην αποτροπή, οχυρώνεται διπλά και τριπλά, γιατί η πύλη είναι φαινομενικά μόνο σε μια διαλεκτική με τον τοίχο — κατά βάθος επιτρέπει **τόσο όσο** να εμποδίζει, **έτσι ώστε** να εμποδίζει, **ό,τι μπορεί** να εμποδίζει.

Για τον «νικητή» λοιπόν η πύλη είναι πάντα ανοιχτή — όμως οι σαλταδόροι, οι ερωτευμένοι και οι κλέφτες δεν θα ρισκάρουμε εκεί λιγότερο από οποιουδήποτε άλλου — ακόμα και οι εχθροί μας αν είναι να μπουν, θα μπουν από παντού... και το ξέρουμε.

Η ΠΥΛΗ ΣΑΝ ΟΡΙΟ

Ενθα πύλαι νυκτός τε και ήματος εισί κελεύδων
και σφος υπέρθυρον αμφίς έχει και λάινος ουδός·
αυταί δε αιδέριαι πλήνται μεγάλοισι θυρέτροις

Εδώ είναι οι πύλες των Οδών της Νύχτας και της Ημέρας
και περιέχονται αμφίπλευρα από υπέρθυρο

και πέτρινο κατώφλι
και αιδέριες πληρούνται από θυρόφυλλα μεγάλα.

Από το Φιλοσοφικό Ποίημα του Παρμενίδη

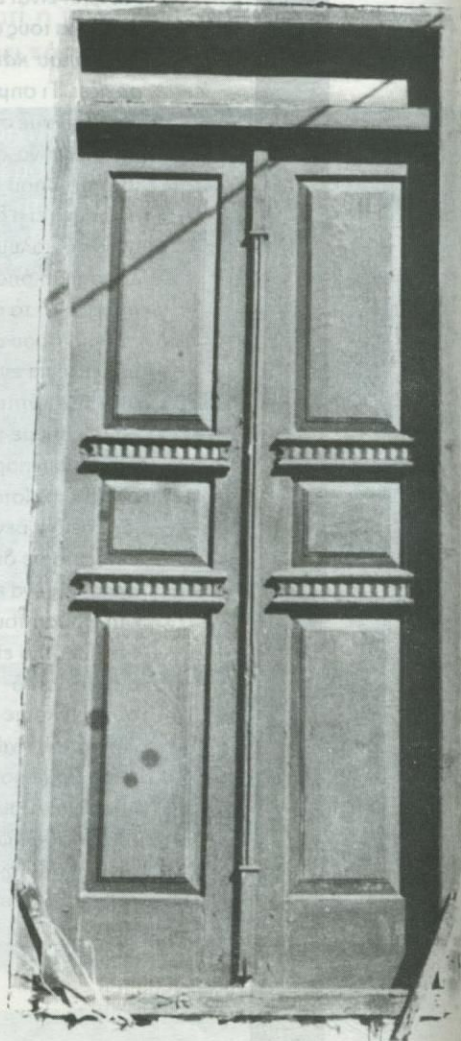
Η Πύλη είναι εγγενώς ένα όριο. Ο Heidegger έλεγε ότι για τους αρχαίους Έλληνες το όριο δεν είναι αυτό όπου κάτι τελειώνει αλλά εκείνο όπου κάτι αρχίζει. Τι σημαίνει η αινιγματική αυτή φράση; Αν κατεβαίναμε στην ακροθαλασσιά θα μπορούσαμε καλύτερα να σκεφτούμε ότι ο αιγιαλός δεν είναι το όριο όπου τελειώνει η στεριά αλλά το όριο όπου αρχίζει η θάλασσα· πολύ γρήγορα θα μας διέγυε ο κολυμβητής που θα πλησίαζε από τη θάλασσα και όπου γι' αυτόν ο αιγιαλός δεν θα έπρεπε να είναι το όριο που η θάλασσα τελειώνει αλλά το όριο όπου αρχίζει η στεριά. Δεν θα μπορούσαμε όμως να εγκαταλείψουμε την έννοια του ορίου στην τυχαιότητα της θέσης από την οποία κάθε φορά βλέπουμε τα πράγματα. Στη στενή ζώνη του αιγιαλού συνπαρευρίσκονται η στεριά και η θάλασσα. Η διαπίστωση της παρεύρεσης είναι σημαντική επειδή δεν αντιμετωπίζεται το όριο σαν κάτι ανάμεσα σε δύο είναι, που αυτό το ίδιο δεν είναι, αλλά σαν ένα είναι ανάμεσα σε κάποια είναι. Έτσι, στη φράση του Heidegger αποδίδεται η ερμηνεία ότι: Το όριο είναι αυτό από όπου κάτι αρχίζει και αρχίζει αυτό τούτο το όριο. Ας ξαναγυρίσουμε στην Πύλη με τη νοηματοδότηση τούτη του ορίου. Από άποψη χώρου η πύλη - όριο είναι χώρος ανάμεσα σε χώρους. Και το νόημα του χώρου της Πύλης είναι η συνπαρουσία μέσα της του εδώδε και του εκείδε χώρου όπως ακριβώς το νόημα στον αιγιαλό βρίσκεται στο παιχνίδι των κόκκων της στεριάς με τα κύματα της θάλασσας.

254

και ταυτότητα

Η πρώτη λειτουργία της πύλης ήταν ο έλεγχος. Το σημείο που, ακριβώς γιατί επικοινωνούν δύο περιοχές ηδικά και συναισθηματικά αντίθετες (το φιλικό μέσα και το εχθρικό έξω), χρειάζεται επιτήρηση, χρειάζεται προφύλαξη, μπορεί να επιτρέπει και να αποτρέπει. Η απειλή «προ των πυλών» είναι η πιο δραματική, η πιο οριακή απειλή.

Προϋπόθεση της πύλης-ελέγχου είναι η οριογραμμή, ένα εκτεταμένο κυριολεκτικό ή συμβολικό τείχος που περιτρέπει την περιοχή του μέσα στην περιορίζει και έτσι την ορίζει. Η οριογραμμή συγκροτεί την περιοχή ως ταυτότητα, την περιγράφει. Και καθώς η ταυτότητα χρειάζεται το όριο για να οριστεί, χρειάζεται και τη σύνδεση, τη διάβαση, το ελεγχόμενο πέρασμα για να επικοινωνήσει με τις άλλες ταυτότητες. Μια ολοκληρωτικά περιχαρακωμένη ταυτότητα χωρίς λαβή, σημεία σύναυης καλά φυλαγμένα γιατί υπάρχει ο κίνδυνος της διάχυσης του μέσα προς τα έξω ή αντίστροφα, είναι μια μη ταυτότητα, ένα εξουδετερωμένο αδέατο μέρος — κάτι σαν απόστημα.

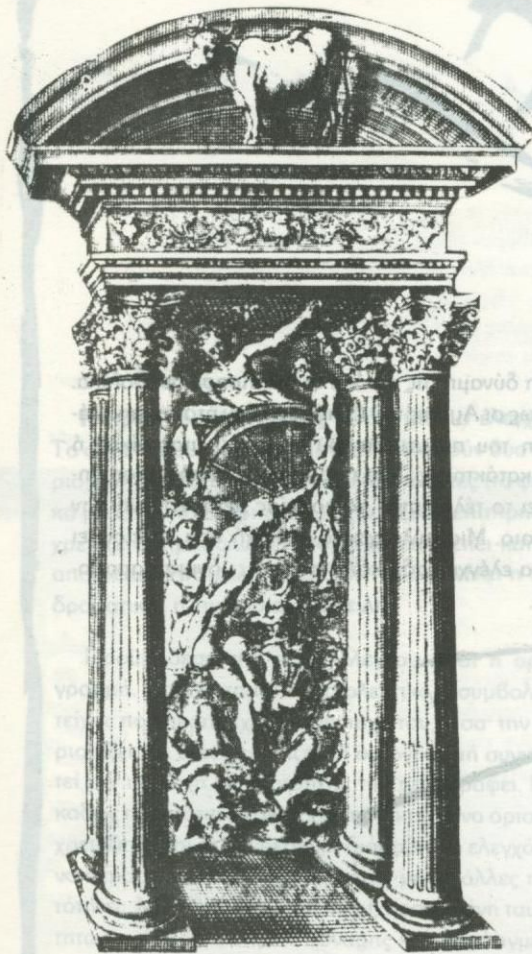

Η πύλη ελέγχει και ελέγχεται. Η πύλη προΐδεάζει και αποτρέπει για τον χαρακτήρα του μέσα (μια πύλη δοξαστική περίτεχνη, ύμνος στο μέσα, ή μια πύλη αποτροπαϊκή, υπόμνηση για τον κίνδυνο που παραμονεύει τον εισβολέα). Όπως και να είναι, όποια και να είναι η κύρια ιδιότητά της η πύλη γίνεται, θέλει δε θέλει, και συνήθως θέλει, σήμα του μέσα. Και έτσι γίνεται η ταυτότητά του, αυτή που επιθυμεί να δώσει σαν ταυτότητα, ή αυτή του προκαλεί σ' οποιους την πλησιάζουν. Πύλη - σήμα - ταυτότητα: αλληπάλληλες ταινίες όρων και εννοιών που μικρές μετατοπίσεις έμφασης παράγουν εντάσεις, καθορίζουν συμπεριφορές.

Τη δύναμή της η πύλη τη διατήρησε συμβολικά. Μήπως οι Αγίδες του Θριάμβου δεν ήταν αναπαράσταση του πολυτιμότερου λάφυρου μιας νίκης ή μιας κατάκτησης; Μια παραβιασμένη πύλη που σημαίνει το τέλος μιας πολιορκίας μεταφεριμένη σαν τρόπαιο. Μια πύλη χωρίς περιοχή που να εισάγει και να ελέγχει, αδιάκοπα ανοικτή, μόνιμα παραδομένη.

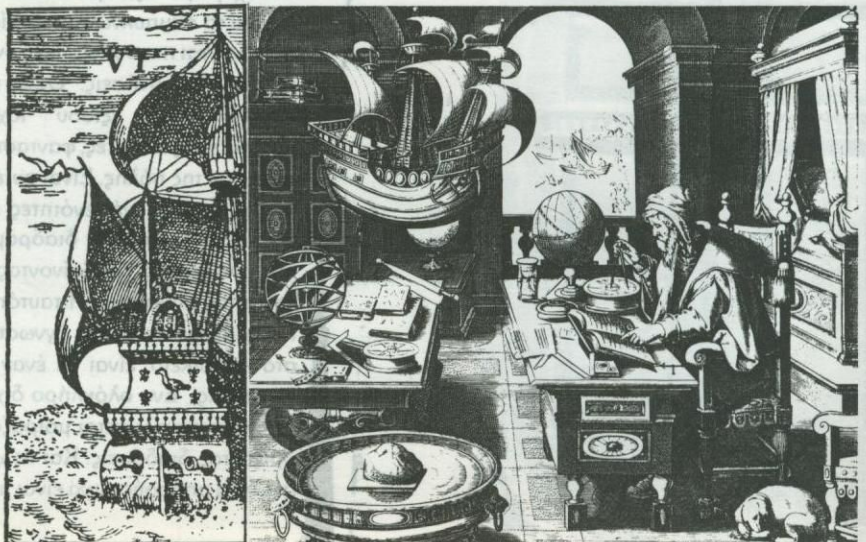
Καθώς στη σύγχρονη πόλη τα όρια γίναν περισσότερο μεταφορικά, οι ταυτότητες συγκροτούνται μέσω μιας αναδυόμενης εντύπωσης, μέσω μιας μαθημένης αντανάκλαστικής συμπεριφοράς. Τη θέση του οχυρώματος πήρε ο κανόνας, η συνήθεια, ή αυτό που τα συμπυκνώνει τελεσίδικα, το σήμα. Οι πύλες γίνονται πια συμβολικές οντότητες, ενδείξεις μετάβασης, υπομνήσεις. Όμως η παρουσία τους κοινωνικά είναι εξίσου ισχυρή. Είναι αυτές πραγματικές ή νοητές, φανταστικές, που αρθρώνουν το νόημα της πόλης. Είναι αυτές που ορίζουν τις σημαίνουσες περιοχές-ενότητες, είναι αυτές που παράγουν το κείμενο μιας διαδρομής ή μιας φανταστικής ανάγνωσης. Διαβαίνοντας πύλες όλοι αναλογίζονται τις συνέπειες. Η ταυτότητα το άλλο, το μέσα που εισέρχεται κανείς, άγνωστο και επίφοβο ή γνωστό και οικείο, είναι με έναν τρόπο δημιουργημα της πύλης. Ένα ολόκληρο δίκτυο απ' αυτές απλώνεται και καταναλώνεται μοιράζοντας επικράτειες και ορίζοντας διαδόσεις. Και τα χρονικά των συγκρούσεων θα μπορούσαν να είναι μια αφήγηση με πύλες.

Σ.Σ.

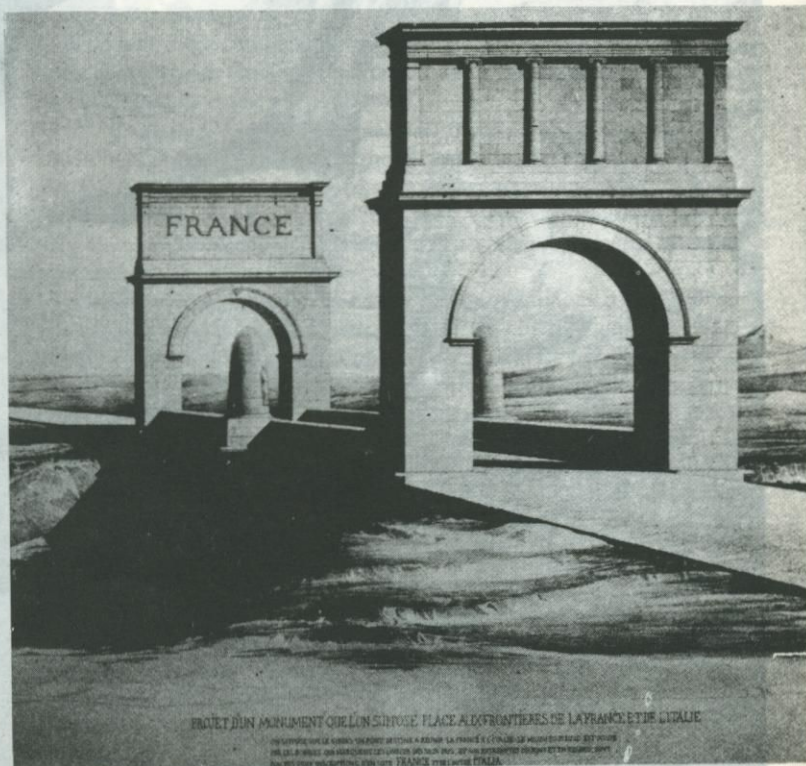
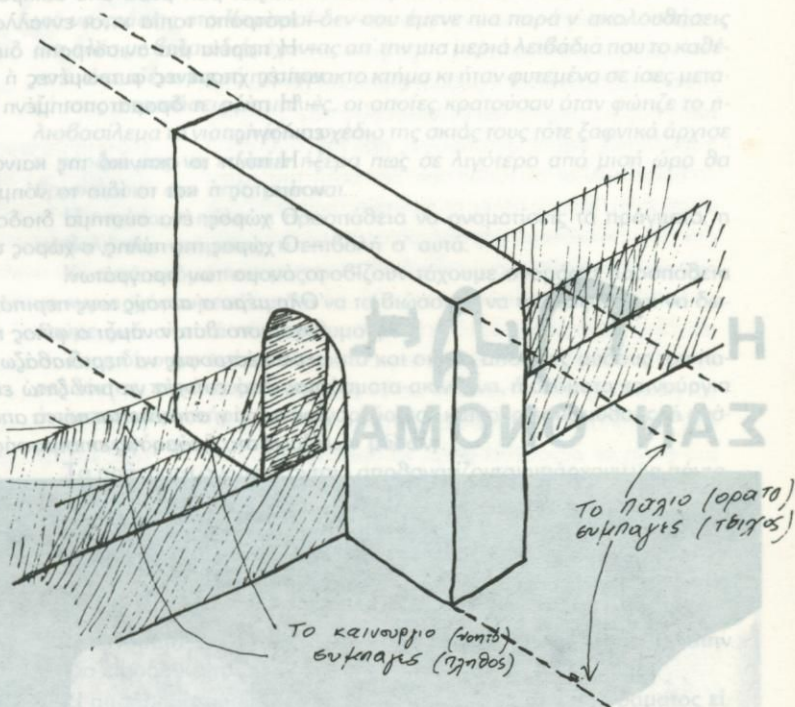
η πύλη του παραδείσου

είσοδος στο "παλάτι των ονείρων"

Η αψίδα του θριάμβου είναι μια πύλη χωρίς τοίχο, μια πύλη καθ' εαυτή. Συσσωρεύει ωστόσο στον όγκο της την ανάμνηση του «παλιού» τείχους που κάποτε την συνόδευε και στέκεται έτσι σαν αντικείμενο αυτοτελές και ολοκληρωμένο, χωρίς ξεχαρβαλωμένες αρθρώσεις στα πλαϊνά της. Ακόμα περισσότερο η θριαμβική πύλη έχει αντικαταστήσει το συμπαγές «πλήρες» που θα αναζητούσε κανείς δεξιά κι αριστερά στο επίπεδο της με ένα «άλλο συμπαγές» κάθετο σ' αυτήν: το συμπαγές του «θριάμβου», της κίνησης δηλαδή του νικητή και της κουστωδιάς του στο αυλάκι του πλήθους που χειροκροτεί. Αυτό το καινούργιο συμπαγές, το καθεστώς της πορείας της νίκης δηλαδή, δεν είναι πάντα ορατό, όμως η θριαμβική πύλη το κάνει νοητά μόνιμο: κτισμένη για μια νίκη, είναι στην ουσία κτισμένη για τις νίκες, τις νίκες ενός παντοδύναμου στρατού, ενός παντοδύναμου ηγεμόνα που μόνο «θριαμβευτής» θα μπορούσε να γυρίζει.

Απ' αυτήν την σκοπιά η αψίδα του θριάμβου δεν είναι ένα κοινό μνημείο της νίκης, αλλά το μνημείο της επιστροφής του νικητή, η σύνθεση δηλαδή της νίκης και της νικητριας πόλης (της μητρόπολης) που την πέτυχε. Σε εποχές που η θέα του γυρισμού από τη μάχη ήταν μαζί και ο αγγελιοφόρος της επιτυχίας, η θριαμβική πύλη θα μπορούσε να στέκεται σαν ο ακλόνητος χειροκροτητής και προάγγελος και ξεροκιστής: η αλαζονεία του αυτοκράτορα που κτίζει μνημεία - για-το-περασμά-του δεν ήταν άραγε δείγμα της δύναμής του;

- Ταξίδι ροή μέσα από επικράτειες φυσικές - νοπτές.
- Ισότροπα τοπία κι οι εναλλαγές δυσδιάκριτες
- Η πορεία μια ανισότροπη διέλευση μέσα από πύλες φυσικές και νοπτές χπισμένες φυτρωμένες ή «πλάσματα»
- Η πύλη, η δραματοποιημένη στιγμή της μετάβασης αλλά και της επιλογής.
- Η πύλη το σκηνικό της καινούργιας επικράτειας προπομπός του νοήματος ή και το ίδιο το νόημα.
- Ο χώρος: ένα σύστημα διαδοχικών πυλών.
- Ο χώρος της πύλης, ο χώρος του δράματος η «περιοχή» του ορίου, το όνομα των πραγμάτων.

Όλη μέρα σ' αυτούς τους περιπάτους μπορούσα να ονειρεύομαι πόσο ευχάριστο θάταν νάμαι ο φίλος της δούκισσας Ντε Γκερμάντ. Να γαρεύω πέστροφες να περιδιαβάω με βάρκα πάνω στη Βίβον και άπληστος από ευτυχία να μην ζητώ εκείνη την στιγμή, τίποτα άλλο απ' τη ζωή παρά ν' αποτελείται πάντα από μια σειρά ευτυχισμένα απογεύματα. Όμως στο δρόμο της επιστροφής αντίκρυσα αριστερά ένα αγρόκτημα

Η ΠΥΛΗ ΣΑΝ ΟΝΟΜΑ

αρκετά μακριά από δυο άλλα, που βρισκόταν πλάι-πλάι κι απ' το οποίο για να φτάσεις στο Κομπραί δεν σου έμενε πια παρά ν' ακολουθήσεις μια αλέα με βελανιδιές έχοντας απ' την μια μεριά λειβάδια που το καδέ-να ανήκε σ' ένα μικρό περίφρακτο κτήμα κι ήταν φυτεμένα σε ίσες μετα-ξύ τους αποστάσεις με μηλιές, οι οποίες κρατούσαν όταν φώτιζε το η-λιοβασίλεμα το γιαπωνέζικο σχέδιο της σκιάς τους τότε ξαφνικά άρχισε η καρδιά μας να κτυπάει ηζέρα πως σε λιγότερο από μισή ώρα θα βρισκόμουν στο σπίτι μου και...

Η πορεία, η πόλη, η προσπάθεια να ονοματίσεις τα πράγματα, η επιβολή του νοήματος, η επιβολή σ' αυτά.

Κι αυτά ακόμα που μας φοβίζουν τάχουμε ονομάσει προσπάθεια να κυριαρχήσουμε σ' αυτά ή να τα διώσουμε να τα διώσουμε ή να δώ-σουμε ζωή σ' αυτά που επιθυμούμε.

Τους δίνουμε ονόματα γνωστά και οικεία από τους μύθους του πα-ρελθόντος, τα κάνουμε αναγνώσματα-ακίνδυνα, ή ονόματα καινούργια άγνωστα και μυστηριώδη αναγορεύοντας καινούργιους μύθους (ή ονό-ματα αναγόρευσης καινούργιων μύθων).

Τα πράγματα ονοματίζονται - αποθανατίζονται υπάρχουν για πάντα. Αναζητάμε την πύλη - έξοδο πούναι στο κέντρο της σπείρας. Η δι-καίωση και το αιώνιο, η τελική επιλογή.

Η πορεία είναι μια πορεία συγκεκριμενοποίησης αλλά και φθοράς. Οι μυθικές έννοιες σβήνουν οι λέξεις αποβάλλουν το μυθικό τους πε-ριεχόμενο.

Τα ονόματα πύλες υφαίνουν το μίτο που θα μας φέρει πίσω στην έξοδο-είσοδο-κέντρο.

Η αποδραματοποίηση της επιλογής. Η δικαίωση του δράματος εί-ναι να φανεί και να εκφραστεί ο χρόνος και να φανεί η παρουσία του η σχέση που φτιάχνει με τα περασμένα τα τωρινά και τα μέλλοντα.

Κι όμως υπάρχουν και πύλες άχρονες ακατονόμαστες ανόμοιες κι όμως ισοδύναμες που δεν έχουν το προς τι, το γιατί και στέκουν εκεί μόνες ή παρατεταγμένες χωρίς ιεράρχηση χωρίς το πριν και το μετά το μέσα και το έξω, που δικαιώνονται απ' την επανάληψη 'Αναρχες και ανεξερεύνητες που λένε για πράγματα αιώνια χωρίς να τα ονομάζουν. Κι ούτε αυτές μπορείς να ονομάσεις.

... * Έτσι και η παραγωγή αυτών των ονείρων του Ατλαντικού και της Ιταλίας έπαγε να εξαρτιέται αποκλειστικά απ' τις αλλαγές των επο-χών και του καιρού. Δεν χρειαζόμουν για να κάνω να ξαναγεννηθούν παρά να προφέρω τα ονόματα: Μπαλμέκ, Βενετία, Φλωρεντία· μέσα τους είχαν σωρευτεί τελικά η επιθυμία που μου είχαν εμπνεύσει οι τόποι που ονομάτιζαν.

Ακόμα και την 'Ανοιξη ανεύρισκα το όνομα Μπαλμέκ σ' ένα βιβλίο, αυτό ήταν αρκετό για να ξυπνήσει μέσα μου τη λαχτάρα για καταιγίδες και για το νορμανδικό γοτθικό ρυθμό· ακόμα και σε μέρα καταιγίδας το όνομα της Φλωρεντίας και της Βενετίας μ' έκανε να λαχταρώ τον ήλιο, τα κρίνα, το ανάκτορο των Δόγηδων και τη Σάντα - Μαρία - ντελ Φιόρε.

Αν όμως τα ονόματα αυτά απορρόφησαν για πάντα την εικόνα πούχα σχηματίσει γι' αυτές τις πόλεις το πέτυχαν αυτό μεταμορφώνοντας την και υποτάσσοντας στους δικούς τους κανόνες την επανεμφάνισή της μέσα μου. Το αποτέλεσμα ήταν να την κάνουν πιο όμορφη, αλλά και πιο διαφορετική απ' ότι ήταν στην πραγματικότητα οι πόλεις της Νορ-μανδίας ή της Τοσκάνης και αυξάνοντας τις αυθαίρετες χαρές της φαν-τασίας μου να επιτείνουν την μελλοντική απογοήτευση των ταξιδιών μου. Θέρμαιναν την ιδέα που σχημάτιζα για ορισμένους τόπους της γης κάνοντάς τους πιο ιδιόμορφους και κατά συνέπεια πιο πραγματι-κούς...

Δ.Π.

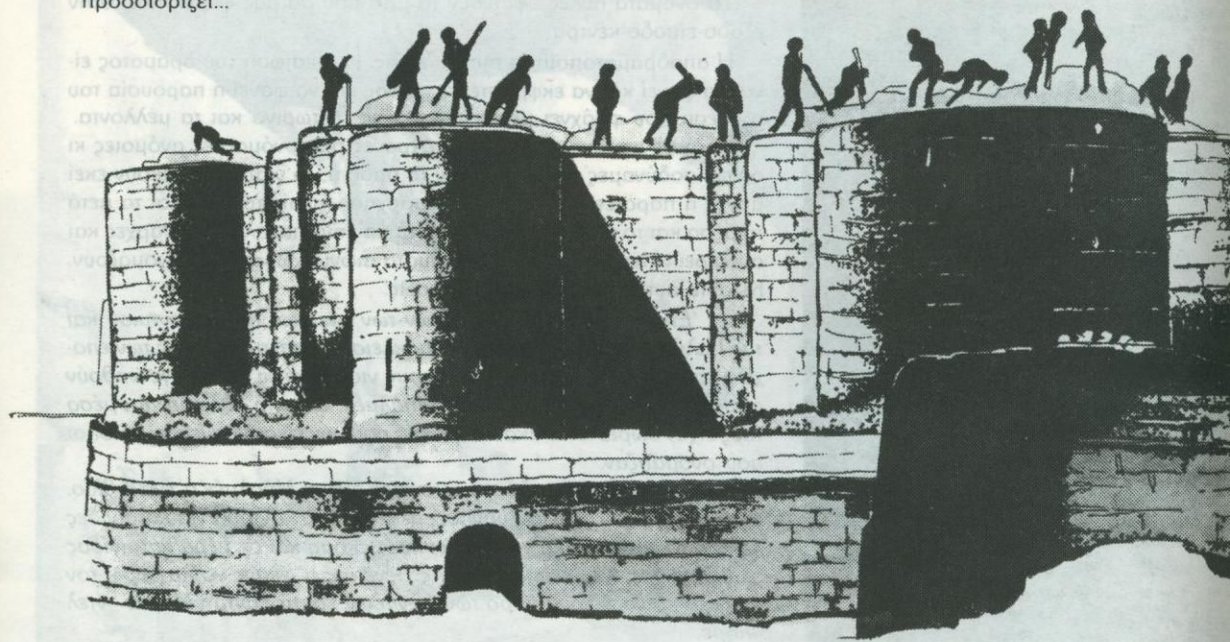
* Αποσπάσματα από το «Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο» του Μ. Προυστ.

Κάλεσμά σ' ένα αγκυροβόλιο, ή σ' ένα πατρικό στέρνο, κάλεσμά κάτω από μια συνταγμένη στέγη, το λιγώτερο μια ανάπαυλα, λίγη γαλήνη, λίγη προστασία: να, ποια είναι η μυθική διάσταση της πύλης, που υπάρχει, ακμαία και εν λειτουργία παρ' όλες τις παραλλαγές και τις αντιστροφές που έχει υποστεί...

Είναι πολλοί οι τόποι που δεν είναι πια περιφραγμένοι. Είναι πολλές οι πολιτείες που δεν ζουν πια. Τις γνωρίζουμε περιτρέχοντας στα λεξικά και στα ερείπια. Κάθε μια με την δική της ιστορία, με το δικό της δράμα, μισογκρεμισμένη, με τις αρθρώσεις της διαλυμένες, ερεθίζει την φαντασία. Ίσως όμως να αρκεί και μια βόλτα γύρω απ' τα τείχη για να γνωρίσεις ολόκληρη την πόλη μονομιάς. Εκεί που περιπλανιέσαι νωχελικά ανάμεσα στις πέτρες, μια φωνή σε συνοδεύει μέχρι να βρεθείς ξανά στο σημείο απ' όπου ξεκίνησες. Τα τείχη είναι φτιαγμένα γι' αυτό ακριβώς: να μιλούν στους περιπλανώμενους για τα σωδικά τους: κάτι περισσότερο δηλαδή από ένα περιγραφικό ορισμό που το βάρος του ανατίθεται στο ίδιο το όριο — σ' αυτό που περιγράφοντας προσδιορίζει...

Τείχη και Τείχη

Ενότητα με τους δικούς του εσωτερικούς νόμους. Η πρόθεση για οργάνωση (προς κάποια κατεύθυνση κάθε φορά) το διαχωρίζει και το αξιολογεί σε σχέση με ό,τι βρίσκεται εκτός του. Αυτός όμως ο διαχωρισμός, δεν σημαίνει και αυτάρκεια, όπως δεν σημαίνει και ασφάλεια. Το όριο υπάρχει ίσα-ίσα για να υπογραμμίσει όχι την αποκοπή, όχι την συστολή, αλλά την ανάγκη για επικοινωνία. Οι τειχισμένες πόλεις επιβιώνουν λόγω της σχέσης τους με τον περίγυρό τους, ωστόσο ξέρουν να προφυλάσσονται από τους κινδύνους που διατρέχουν (λόγω θέσης). Κάθε οργανωμένη επικράτεια χρειάζεται τον περίγυρό της, όπως χρειάζεται και μια εστία, μια αναφορά, έναν πόλο μέσα σ' αυτόν. Τον συναναστρέφεται λοιπόν κρατώντας ακέραιη την συνείδηση της ταυτότητάς της — του κύρου και του μεγαλείου της — πάει

Τα τείχη δεν διαμερίζουν ερήμους σε ερημικές περιοχές. Τα τείχη περιβάλλουν — ένα πεδίο κάποιου ευρύτερου όλου. Περιγράφουν και οριοθετούν ένα περιέχον από το περιεχόμενο. Στα πόδια τους ο χώρος διαστέλλεται μπροστά σ' αυτήν την κατηγορηματικότητα, που δεν έχει ίχνος φυσικότητας: είναι μια καθαρή επιλογή. Η οριογραμμή είναι υλοποιημένη η πρόθεση για την γέννηση ενός αυτόνομου εσωτερικού, που θα αποκαταστήσει τη δική του

να πει σοφά γνωρίζοντας, πως τα τείχη δεν βρίσκονταν υψωμένα μέχρι που η ίδια τα τοποθέτησε για δικούς της λόγους — με την έννοια μη τυχόν αυτή η ταυτότητα — αυτός ο μύθος της επικράτησης και της κυριαρχίας — διαχυθεί μέσα στην ασάφεια ή την πολυμορφία μέχρις εξαφάνισης (ο σωβινισμός του εσωτερικού). Τα τείχη έχουν τον ρόλο να συντηρήσουν αυτόν τον μύθο της ταυτότητας, να διαλαλήσουν την συγκρότηση, δείχνοντας με κάθε τρόπο

πως βρίσκονται εκεί ακριβώς για να υπαγορεύουν τους εκάστοτε όρους της. Οι όροι αυτοί έχουν το νόημά τους εφόσον αυτος ο μύθος της ταυτότητας —στο βάθος του συντηρητικός— είναι απόλυτα εκτεθειμένος στις αλλαγές του χρόνου —σ' ό,τι νέο διαρθρώνεται μέσα στον χρόνο—, αλλαγές που δεν τις συλλαμβάνει κανείς παρά μόνο αφού δείξουν τις συνέπειές τους. Απέναντι σ' αυτό το ανυπεράσπιστο μπροστά στον χρόνο ας φτιαχτούν τείχη αιώνια, τοίχοι κατακόρυφοι, ας χτιστούν τα απόρρητα τείχη, απειλητικά πλέγματα προστασίας, με τα θεμέλιά τους να επικοινωνούν υπόγεια μ' ολόκληρη την πόλη, ας υψωθούν φρουροί άγρυπνοι, να προστατεύουν και να καιροφυλακτούν...

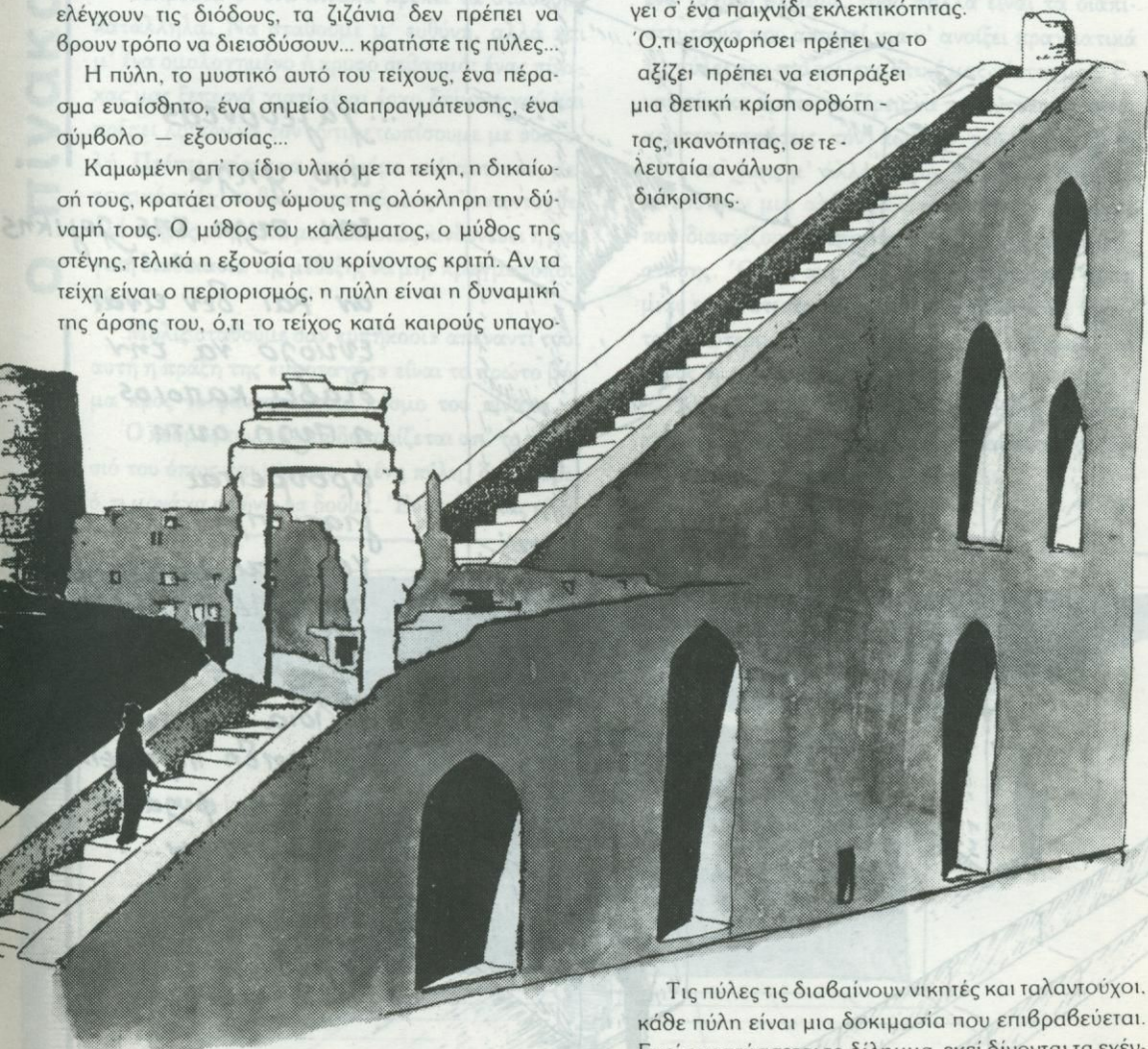
Αυτοί οι φρουροί του τόπου και του χρόνου ας ελέγχουν τις διόδους, τα ζιζάνια δεν πρέπει να βρουν τρόπο να διεισδύσουν... κρατήστε τις πύλες...

Η πύλη, το μουσικό αυτό του τείχους, ένα πέρασμα ευαίσθητο, ένα σημείο διαπραγμάτευσης, ένα σύμβολο — εξουσίας...

Καμωμένη απ' το ίδιο υλικό με τα τείχη, η δικαίωσή τους, κρατάει στους ώμους της ολόκληρη την δύναμή τους. Ο μύθος του καλέσματος, ο μύθος της στέγης, τελικά η εξουσία του κρίνοντος κριτή. Αν τα τείχη είναι ο περιορισμός, η πύλη είναι η δυναμική της άρσης του, ό,τι το τείχος κατά καιρούς υπαγο-

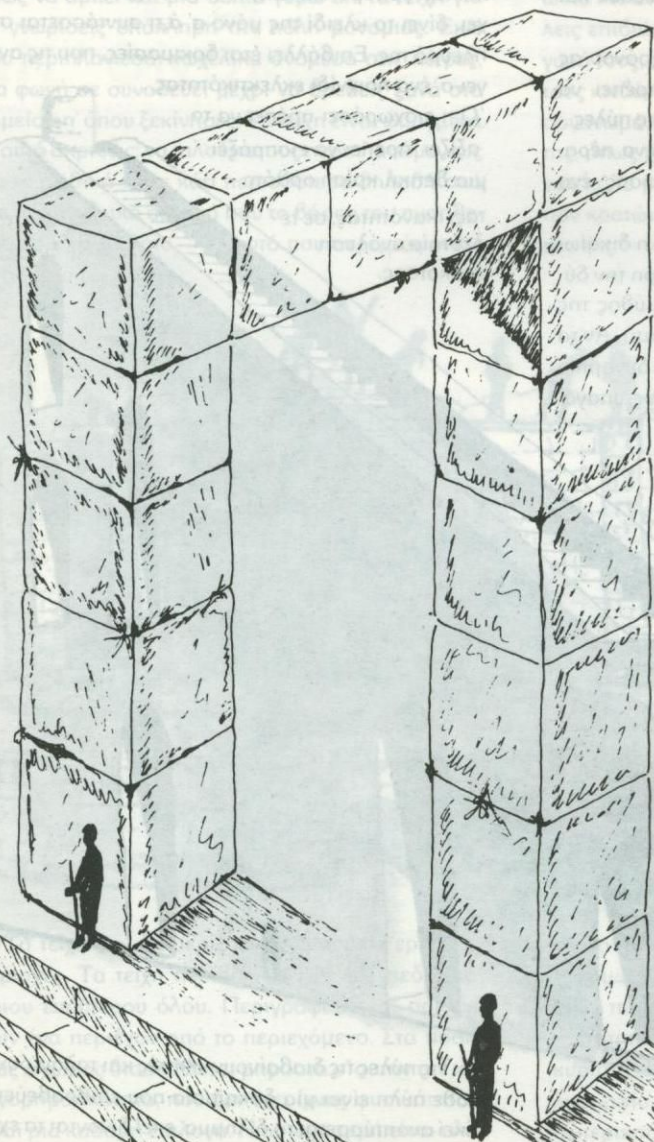
ρεύει —συνήθως απαγορεύει η πύλη είναι εξουσιοδοτημένη στιγμιαία να το αναίρει— αναίρει τα φράγματα —ή τους φραγμούς, όντας η ίδια το σημείο του φραγμού. Η πύλη αντιτίθεται στο τείχος όπως η μαύρη κηλίδα αντιτίθεται στο λευκό φόντο της — η αναβράζουσα περιοχή — το σημείο κλειδί και κλειδαριά μαζί του τείχους που οδηγεί στην δυνατότητα να το υπερβείς. Η πύλη προστατεύει την όψη του εσωτερικού της, να μην καταναλώνεται από κάθε ματιά περαστική — την αποκρύβει, την αντιπροσωπεύει και την εγκωμιάζει. Μ' αυτόν τον τρόπο προσελκύει, καλεί, επιφυλλάσσοντας τον ρόλο — την κρίση. Η πύλη περιφρουρεί την ακεραιότητα, αγρυπνεί και ελέγχει, δίνει το κλειδί της μόνο σ' ό,τι συντάσσεται στο πλευρό της. Επιβάλλει έτσι δοκιμασίες, που τις ανάγει σ' ένα παιχνίδι εκλεκτικότητας.

Ό,τι εισχωρήσει πρέπει να το αξίζει πρέπει να εισπράξει μια θετική κρίση ορθότητας, ικανότητας, σε τελευταία ανάλυση διάκρισης.

Τις πύλες τις διαβαίνουν νικητές και ταλαντούχοι, κάθε πύλη είναι μια δοκιμασία που επιβραβεύεται. Εκεί αναπτύσσεται το δίλημμα, εκεί δίνονται τα εχέγυα, εκεί δίνεται το πράσινο ή το κόκκινο φως...

M.K.

...χαλκούντας
απο γηρα
στη πυλη της γροικης

αν και δεν είναι
ευνοιο να στη
διαβει καποιος
η πυλη αυτη
φρουρεται
γιατι πρεπει
να είναι γεωστο
ποιοι περνουν...

- παντως
η ιδια η πυλη
εχει ηδη περαβει..
...και οι φυλακες
το αβνοουν....

σαν πύλη...

Ο πίνακας ζωγραφικής είναι μια πύλη: πύλη σε μια συνεχή κι απρόσωπη επιφάνεια τοίχου. Μια τομή ως προς το νόημα ή την έλλειψη μάλλον νοήματος αυτής της επιφάνειας. Ο τοίχος υπάρχει σαν ουδέτερο πεδίο για να ενισχύσει ακόμα περισσότερο τη σημασία του πίνακα. Απάγει ή αποτρέπει την προσοχή μας αφήνοντας το βλέμμα μας μονάχα μέσω του πίνακα να εισβάλλει πίσω απ' το κενό του νοήματος. Ένας πίνακας είναι μια πύλη προς την ερμηνεία του τοίχου ή αλλιώς προς την ερμηνεία μιας άρνησης νοήματος ή της αποτροπής, κάτι σαν την ασυνέχεια της πύλης σ' ένα τείχος.

Μπροστά σ' ένα πίνακα πρέπει να σταθούμε κατάλληλα. Να σταθούμε μ' ευθύνη, αλλά και μ' ένα ομολογημένο ή κρυφό σεβασμό: ένας πίνακας μας ξεπερνά γιατί είναι έργο δημιουργού και πρέπει λοιπόν να τον αντιμετωπίσουμε με συστολή. Πρέπει επίσης να σταθούμε απέναντί του, μετωπικά κι όχι σε θέση διφορούμενη: ν' αναπτυχθεί ολόκληρος μπροστά μας αλλιώς κινδυνεύει η μαγική διαδικασία της μέθεξης να μην πραγματοποιηθεί.

Μόλις σταθούμε σαν «υπήκοοι» απέναντί του, αυτή η πράξη της «υποταγής» είναι το πρώτο βήμα προς το φανταστικό κόσμο του πίνακα.

Ο κόσμος του πίνακα δεν ορίζεται απ' το πλαίσιο του όπως και μια ανοιγμένη πύλη, δεν κρύβει ό,τι μονάχα αφήνει να δούμε. Ένας πίνακας είναι

μια ελλειμματική εικόνα που υπαινίσσεται πολύ περισσότερα από ό,τι φαίνονται. Είναι όλα αυτά που είχε στο μυαλό του ο δημιουργός ή είναι αυτά που φανταζόμαστε καθώς κυττάζουμε έναν πίνακα μ' ένα αpriori αίσθημα συστολής και μια πλήρη άφεση του εαυτού μας. Είναι η ίδια στιγμή με κείνην που βιώνουμε καθώς διασχίζουμε μια πραγματική πύλη με επαγρύπνηση, αλλά και με μια καρτερική αναμονή, για το τι θα αντιμετωπίσουμε

Τέλος ένας πίνακας επιλέγει αυτούς που θα τον «διασχίσουν». Όσο σιωπηλά κρέμεται πάνω στη λευκή επιφάνεια του τοίχου, εκλιπαρώντας ένα τυχαίο βλέμμα, τόσο πολλά είναι τα διαπιστευτήρια που απαιτεί για ν' ανοίξει πραγματικά τις πύλες του στο ερωτηματικό μας κύτταγμα. Έναν πίνακα πρέπει να ξέρεις να τον κυττάς, να αποκρυπτογραφήσεις τον κώδικα του δημιουργού του, να γίνεις μ' άλλα λόγια, όσο είναι δυνατόν κι εσύ σαν μια απ' τις ζωγραφισμένες φιγούρες που διασχίζουν ανύποπτα το χώρο της αναπαράστασης. Όπως ακριβώς, διασχίζοντας την πύλη μιας επικράτειας, είσαι ήδη, υπήκοός της, έχοντας εσωτερικεύσει τους νόμους της μέσα απ' το κύρος ή το δέος της πύλης της.

Αν αρνηθείς ν' απαλείψεις τον εαυτό σου τότε παραμένεις έξω απ' την πύλη ή είσαι αναγκασμένος ν' αναζητήσεις άλλες πύλες...

Π.Ζ.

ηδύτο

Η πύλη του αδύτου είναι μια ιερή πύλη. Η παρουσία της δεν είναι για να ελέγχει ούτε για να εξασφαλίζει την επικοινωνία δυο επικρατειών. Η παρουσία της είναι ένας τρόπος απαγόρευσης. Το απρόσιτο γίνεται πιο απρόσιτο, το άβατο περισσότερο άβατο όταν δηλώνεται μια δυνατότητα παράβασης αλλά απαγορεύεται αυστηρά. Αλλιώς το νόημα του αδύτου είναι μια ταυτολογία: Δεν μπορεί κανείς να απαγορέψει την είσοδο σε κάτι που έτσι κι αλλιώς δεν μπαίνεις. Η πύλη του αδύτου είναι σκοτεινή, χάσκει. Με κάθε τρόπο δηλώνει ότι εισάγει σε ένα κόσμο επίφοβο, ένα κόσμο που ο κίνδυνος παραμονεύει· η φαντασία του φοβισμένου είναι το καλύτερο όπλο για να τον απότρέπει.

Η πύλη του αδύτου είναι κλειστή και θεόρατη. Το άνοιγμά της είναι ιεροτελεστία και πάντα ανοίγει από μέσα προς τα έξω. Ότι βρίσκεται κλεισμένο μέσα της επικοινωνεί μέσω αυτής με τον υπόλοιπο κόσμο σε μια δήλωση έντασης, δύναμης, συμβολικής εξόδου. Ο ιερέας ευλογεί τα πλήθη, ο ηγεμόνας εξέρχεται για να δεχθεί τους απεσταλμένους, ο μάγος εμφανίζεται με την αποτροπαϊκή αμφίεσή του στην είσοδο της ιερής σπηλιάς.

Μια παραβιασμένη πύλη του αδύτου είναι τρομερή εικόνα: Δείχνει την πτώση του ισχυρού κέντρου δύναμης, την εκπόρθηση και την ταπείνωσή του. Δείχνει όμως ταυτόχρονα μια επικείμενη απειλή. Ότι κρύβονταν στο άδυτο είχε σχεδόν μεταφυσική δύναμη που η πύλη κράταγε σφαλισμένη. Κανείς δεν είναι σίγουρος για τις συνέπειες μιας απελευθέρωσής της. Ο συλλημένος τάφος του Φαραώ τα ανακτορικά διαμερίσματα της Κνωσού, τα βάθη του Μεσαιωνικού και του Αραβικού κάστρου είναι τόποι που η μορφή τους εντείνει την εντύπωση του αδύτου ακόμη και παραβιασμένου. Ένα σύστημα από πύλες και διαδρόμους σημαδεύει μια όλο και επίφοβη προσέγγιση στον πυρήνα της απαγόρευσης.

Το σύγχρονο άδυτο δεν αποτρέπει με τις θεόρατες, πραγματικά ή φανταστικά, πύλες του. Ηλεκτρονικά μάτια και κάμερες φυλάν μια είσοδο καθόλα κοινή, αυτήν που οδηγεί στο Λευκό Οίκο ή το Κεντρικό Θησαυροφυλάκιο. Ο μύθος του απροσπέλαστου αντικαταστάθηκε από τον πραγματισμό της επαρκούς απαγόρευσης. Η κοινωνία της επιτήρησης δηλώνει διακριτικά αλλά αποφασιστικά τα όρια. Ο μύθος της κρυμμένης άρα ανυπολόγιστης δύναμης δεν μοιάζει να της χρειάζεται. Αντίθετα χρησιμοποιεί τον μύθο της δημοκρατίας, επιτρέπει επισκέψεις στα αλλοτινά απροσπέλαστα, επισκέψεις ελεγχόμενες. Η εξουσία είναι ίδια με μας ανθρώπινη σαν και εμάς, δεν είναι παράλογη ούτε θεική όμως αμείλικτη και αποτελεσματική όταν πρέπει. Τις πύλες του σημερινού αδύτου δεν τις φυλάει μόνο το δέος αλλά και η συναίνεση.

Η γραφή για πόλεις φανταστικές που βγαίνουν απ' ευθείας μέσα από την συνείδηση και τη φαντασία πραγματώνεται. Κι οι πόλεις οι φανταστικές παίρνουν σάρκα και οστά κτίζονται γράμμα με το γράμμα με συλλαβές και λέξεις και εκδίδονται σε μάτια ασεβή και συνειδήσεις διάτρητες. Περιγράφονται και περιχαρακώνονται μέσα από λέξεις, λέξεις τυχαίες, λέξεις προκλητικές, λέξεις επιθετικές, αλλά και λέξεις οικειότητας. Το οικείο και το εχθρικό αποτρέπουν την εγκατάσταση.

Άυλες πόλεις μεταλάχθηκαν απ' την πρώτη στιγμή σε πόλεις φαντάσματα χωρίς κατοίκους. Κανείς δεν θέλει να κατοικήσει σ' αυτές. Η σιδηροδρομική γραμμή προχώρησε παραπέρα. Καινούργια μεταλεία χρυσού ανακαλύφθηκαν σε λόφους κοντινούς. Τα παλιά συλήθηκαν πριν προλάβουν να σκαφτούν σαν τάφοι αρχαίων. Κι όμως η πόλη έχει όλα τα γνώριμα στοιχεία της πόλης μας. Τα ίδια ξύλινα κτίσματα το δρόμο της αγοράς το σταύλο και το πανδοχείο. Η πόλη μας έχει και ηλεκτρικό και σύρματα τηλέγραφου. Μερικές λάμπες είναι ακόμα αναμμένες. Και Δημαρχείο και Θέατρο. Μάλιστα το πορτραίτο του λαμπρού Δήμαρχου κρέμεται κιόλας πίσω απ' το γραφείο του. Και όπως όλες οι πόλεις έχει και τα γιατιά της. Κτίσματα μισοτελειωμένα. Καταφύγιο για τα παιδιά και τ' αδέσποτα σκυλιά. Και τοίχους μοναχικούς με τα παράθυρά τους να στέκονται όρθια στις φάτσες, περιμένοντας τους τεχνίτες να τους συνεχίσουν. Μα το συνεφάκι γλυστράει σα φίδι στην κοιλάδα και όλο καινούργιες πόλεις φαντάσματα γεννιούνται και πίσω του σβήνουν σιγά σιγά και ανεξήγητα όπως ήρθαν οι παλιότερες.

Σβήνονται απ' το χαρτί αλλά κι απ' την μνήμη. Κι ούτε κι αυτή θα τη θυμόμουν να σας την περιγράψω αν περπατώντας πάνω στις ράγες, ένα απόγευμα την ώρα που ο ήλιος στην δύση γινόταν κατακόκκινος, δεν έβλεπα πίσω απ' το τζάμι ενός μοναχικού τοίχου ένα νεανικό πρόσωπο να με κυτάει συνέχεια ώσπου να διαβώ όλη την πόλη. Κι αν το ίδιο απόγευμα δεν έβλεπα πίσω απ' το τζάμι της φυλακής μου ένα διαβάτη να διασχίζει την πόλη μου περπατώντας πάνω στις ράγες ώσπου να χαθεί στο βάθος της ξερής κοιλάδος (ακολουθώντας ένα μακρινό σύννεφο καπνού).

Δ.Π. 16.9.85

Ανύπαρκτη πολιτεία
μέσα στην καστανή καταχνιά
μιας χειμωνιάτικης αυγής...

Τ.Σ. Εμίλιοτ "Ερημή Χώρα"

α'

Ξεφτισμένες αλουργίδες
στάχτες, φτερά σκορπισμένα
στην είσοδο
παραλίμνιων οικισμών
σε κάθε προσπάθεια
τα χείλη μας πλαταγίζουν
στεγνά

Έγειραν οι παλμοί
κι οι φλέβες σου
έχλωθαν
λειχήνες

β'

Ματωμένα κουφάρια
τα όνειρα
κυλούν στο δρόμο
τα τζάμια τρίζουν στις προσθήκες
υποψία άλγους
Δεν τό χα σκεφτεί πως ο θάνατος
είχε ξεκάνει τόσους πολλούς

Καπνοί ανεβαίνουν
εγκαταλείπουν το πρόσωπό μας
στην ίδια πάντα ομίχλη
βυθομετρούμε
την
όραση

γ'

Ανύπαρκτη πολιτεία
Σ' εκείνες τις ατέλειωτες
πλατείες σου
αποδημούν οι εραστές
πάνω στις νοτισμένες
παρυφές της χλόης
αφήνουν άσπιλα τα
πουκάμισά τους
και

χύνονται με μιας
στα σκοτάδια
θαμπών
παραθύρων

Δημήτρης Λυάκος

ΥΠΟΓΕΙΟΣ ΛΩΤΟΣ

Το παιχνίδι

Έπαιζαν καθισμένοι γύρω από το ξύλινο τραπέζι του σαλονιού, αγόρια και κορίτσια μια παρέα: η ρεγγίνα, η ελεωνόρα, ο γιάννης, ο αντρέας, η ζωή, ο παναγιώτης και η μικρή εύα.

— Σοβαρευτείτε! — είπε ο αντρέας σαν μεγαλύτερος — και συ ρεγγίνα σπατάλα να μασάς τσίχλα. Ξεκινάμε...

Τράβηξε ένα χαρτάκι από τον σωρό στην μέση του τραπεζιού και το ξεδίπλωσε — είμαι στην Ινδία, στην Ινδία ξεφώνισε, και άρχισε να διηγείται μια ιστορία με ιερές τίγρεις και ιερές γυναίκες, που την έφτιαχνε σχεδόν αυτόματα, μέσα στα ίδια του τα λόγια, μια περιπέτεια που τάχα του συνέβαινε εκείνη την στιγμή που ήταν στην Ινδία...

— Εγώ δεν παίζω... τσίριζε η ελεωνόρα κόβοντας τον αντρέα, και καθώς κανείς δεν της έδωσε σημασία συνέχισε — κι αν σας ενδιαφέρει το γιατί, θα σας το πω, αλλιώς δεν θα αφήσω ούτε και σας να παίζετε.

— νόρα σκάσε της γύρισε ο γιάννης... αλλά καθώς δεν υπήρχε τέτοια περίπτωση, στο επόμενο λεπτό αναγκάστηκαν όλοι να υποχωρήσουν στην απαίτηση της ελεωνόρας.

— Δεν παίζω αν δεν ορκιστούμε πως οι υπόλοιποι θα είναι μάρτυρες για τους νικητές, για να μην γίνει αυτό που έγινε την άλλη φορά... και γύρισε με φαρμακερό βλέμμα προς τον παναγιώτη που έκανε πως κοίταγε αλλού.

— Εντάξει, εντάξει είπε θιαστικά και ανόρεχτα η ρεγγίνα. Και έβαλαν τα χέρια τους πάνω στο τραπέζι, πριν προλάβει η μικρή εύα να ρωτήσει τι δηλαδή είχε γίνει την προηγούμενη φορά και δεν το ήξερε.

— Τώρα μπορούμε να ξεκινήσουμε είπε η ελεωνόρα, και έκατσε στο τραπέζι με ένα χαμόγελο ικανοποίησης.

— Λοιπόν, πήρε βαθιά ανάσα ο αντρέας, είμαι στην Ινδία, και μη τολμήσει να με ξαναδιακόψει κανείς, γιατί αυτό το θηρίο (και έδειξε κάτω από την μασχάλη του) μετά δυσκολίας το κρατάω.

Το παιχνίδι είναι έτσι: ο αντρέας στο τέλος της περιπέτειάς του θα μνημονεύει κάποιον από την παρέα, αυτόν που σ' εκείνο τον μακρινό τόπο της ιστορίας του θα ήθελε περισσότερο να δει, να τον έχει κοντά του. Μαζί θα τραβήξει ένα χαρτί από τον σωρό στην μέση του τραπεζιού (όπου από πριν είχαν γράψει τα ονόματα όλων των χωρών). Ένα χαρτί στην τύχη, που θα του δείχνει σε ποιο μέρος βρίσκεται αυτός που καλεί. Ο λόγος μετά θα αλλάξει στόμα, και από την χώρα που ήρθε στο προσκήνιο ο καινούργιος πρωταγωνιστής θα διηγείται μια δική του περιπέτεια — στο τέλος θα καλέσει την συνάντηση κάποιου δικού του αγαπητού. Τυχεροί και κερδισμένοι θάνατι εκείνοι που θα βρεθούν την στιγμή που ο ένας θα γυρεύει τον άλλο σε τόπους γειτονικούς — έτσι που με ένα απλό βήμα μέσα από τα σύνορα να βρεθούν κοντά. Σα βραβείο, το βράδυ μετά τα μεσάνυχτα, όταν οι μεγάλοι θα κοιμούνται, με μάρτυρες ορκισμένων στη σιωπή τους υπόλοιπους της παρέας, αυτοί οι δυο θα συναντηθούν στο καμαράκι κάτω από την σκάλα.

— Στο Μεξικό, φώναζε ο γιάννης, με κάποιο παράπονο, γιατί το Μεξικό είναι πολύ μακριά από τα βάθη της Αφρικής όπου βρίσκονταν λίγο πριν η ζωή... στο Μεξικό λοιπόν...

ΚΗ

ΣΤΑ

οίφρογοποτ (για την επόμενη) ισοπρόπολιφ των οικιών ευτελείς.

Άγνωστα τα καμώματα της επιθυμίας που καμιά φορά αφήνει την ικανοποίησή της να παιχτεί στα γυρίσματα ενός παιχνιδιού — άγνωστοι και οι κανόνες της τύχης που για αρκετή ώρα τους έσερνε μακριά τον ένα από τον άλλο, σκορπισμένους σ' όλον τον κόσμο.

Και βυθιζόντουσαν στην αγωνία και την επιμονή να συναντηθούν ήδη-δεν τυχαία (δηλαδή αναγκαστικά μιας και η συνάντηση που δοκιμάζεται και από την τύχη είναι στο τέλος κάτι παραπάνω από μοιραία), κι όλο κρατούσαν τα ονόματα των αγαπημένων τους σε εξωτικές χώρες και σε έρημους σαν οδηγό, μα τα χέρια τους πρόδιναν. Σύντομες περιπέτειες, καθαρτικές, από αυτές που κάνουν στο τέλος την προσμονή του άλλου πιο δυνατή, σχεδόν επιταγή, περιπέτειες όλο και πιο σκληρές, φτιαγμένες από μια φαντασία που εδώ και ώρα είχε εκτοπίσει κάθε πραγματικότητα, έκαναν τον γύρο του τραπέζιού ζητώντας στο τέλος την επαφή — αλλά μάταια...

Και πέρασε το απόγευμα και άρχισε να σκοτεινιάζει. Κι αυτοί μεθυμένοι σε ταξίδια ασύμβατα, συνέχιζαν να αναδεδούν την γυχή τους. Τώρα δεν έβλεπαν καν τα ονόματα των χωρών πάνω στα χαρτιά — που ίσως κιόλας νάχαν τελειώσει. Εφεύρισκαν μάλλον κάθε φορά μια ακόμα δυσκολία, ένα ακόμα εμπόδιο, γοντευμένοι από την ένταση του πόδου που γίνεται πυρετός όταν δεν ικανοποιείται, γοντευμένοι από την υπόσχεση που δέλει ένα μονάχα βήμα για να εκπληρωθεί, και μετριέται εκεί λίγο πριν το τέλος πόντο-πόντο.

Και νύχτωνε λοιπόν για ώρες, και ο κύκλος του τραπέζιού είχε περάσει στην αθέατη πλευρά των πραγμάτων — εκεί που οι σκιές είναι **μαγικές** και προχωράει κανείς υπλαφίζοντας και καμιά φορά ουρλιάζοντας — και αυτό ακριβώς έμελλε να γίνει...

Συνέβη δηλαδή να ανταμώσουν στην μέση του τραπέζιού (από μια κίνηση ίσως μηχανική, αφού από ώρα δεν υπήρχε τίποτα εκεί) τα χέρια της ζωής και της εύας. Και η μικρή εύα γλυκάθηκε από την ζέση της υγρής παλάμης και τράβηξε στην μεριά της το χέρι που είχε πιάσει. Μόνο που δεν έγραφε να διαβάσει κάποιο όνομα εκεί (γιατί η χώρα του πόδου δεν είχε ακόμα όνομα γι' αυτήν και γιατί επιπλέον δεν ήξερε να διαβάζει — κι ίσως νάταν η πρώτη που άρχισε να εφευρίσκει τους τόπους εξορίας των αγαπημένων της) δεν διάβασε λοιπόν τίποτα, αλλά το έφερε στο πρόσωπό της γάχνοντας τα σημάδια. Και αισθάνθηκε την ευχάριστη μυρουδιά, που πέρασε σαν σπασμός στο σώμα της...

και δάγκωσε εκεί που έπρεπε, στον καρπό...

και πιτσιλίστηκε το πρόσωπό της και το νυχτικό της και το τραπέζι από το ζεστό αίμα της Ζωής που ούρλιαξε...

και λέκισαν τα χαρτιά και τα ταξίδια και οι καύμοι από αυτόν τον ξαφνικό και ιδανικό πόνο...

και όλοι οι άδηλοι και δηλωμένοι έρωτες γίνανε κόκκινοι...

κι ήταν λοιπόν εκείνη η ώρα περασμένες δώδεκα και αρκετά ματωμένα για να γυρίσει κανείς πίσω...

Γ.Α

Φιλοπάππου: νοητή τοπογραφία

Περιπάτημα

«ανεβαίνουμε», βήμα, «κατεβαίνουμε», βήμα, «μαζί με το έδαφος», αναπνοή, «απάνω εις τα κυρτώματά του», βήμα, «στους γηλόφους», βήμα, «στα όρη», βήμα, «ή βαθειά μέσα στις κοιλάδες».

Ξέφωτο Πρώτο — Πνύκα

Τόσο μπορούμε να θυμηθούμε όσο χρειάζεται για να αποφανθούμε ότι η Πνύκα είναι το μοναδικό αντίστροφο θέατρο της αρχαιότητας. Εκείνα που κτίζονταν τακτοποιώντας τις παρειές των βουνών σε χτίσμα με των βουνών την κλίση και εκείνη που κτίζονταν αντιστρατευόμενη τις παρειές των βουνών με την εναπόθεση των γαιών αντίστροφα προς των βουνών την κλίση. Οι αιώνιοι σύγχρονοι τίποτα δεν χάναν για να συγκρατήσουν τις κατολισθαίνουσες γαίες... της Πνύκας, το κυκλωτερές επίπεδο των συνελεύσεων των Αθηναίων πολιτών έμεινε ακράτητο. Η ηθελημένη κλίση των εδαφών προς το βήμα με την αρχική αραίωση των συνελωμένων την κατοπινή τους απουσία και την απελθούσα απουσία μέριμνας για τον τόπο αποθεληματοποιήθηκε. Πρώτα διεράγη το αναλημματικό τείχος και το νερό πέρασε το φράγμα του από τους αρμούς των λίθων. Ίσως η κατάρρευση του τείχους να άρχισε με την απόσπαση των λίθων του χείλους του τείχους και με κεκτημένη τη φορά των πραγμάτων προς την άτακτη επιπέδωση να προχώρησε η φθορά προς τα χαμηλότερα στρώματα του τείχους. Ίσως πάλι η αποκόλληση των λίθων να ενεφάνη απευθείας στα χαμηλότερα στρώματα του τείχους εκεί που περισσότερο νερό μπορούσε να συγκεντρωθεί αφανές μέσα στις γαίες και το τείχος να διεράγη σχεδόν δια μιας αφού η κατευθείαν υποχώρηση των κατώτερων επιστρώσεων λίθων θα επέφερε τη συνολική κατακρήμνηση του χτίσματος. Είναι πάντως βέβαιο ότι σήμερα πια και από πολύ πρωτύτερα, η διαμόρφωση των παρειών του λόφου στην περιοχή της Πνύκας επανήλθε σε εκείνη της την κατάσταση που ενεφύσησε στους αρχαίους πολίτες την απόφαση: εδώ θα κάμουμε τον τόπο συνέλευσης και θα τον κάνουμε έτσι· ή αλλιώς — εδώ η ιδέα θα κατέλθει στον τόπο της. Δεν είναι η διαρροή των γαιών στην Πνύκα τόσο συνταρακτική όπου άλλωστε από την υπάρχουσα κατάσταση δεν μπορεί να διαγνωσθεί ένα σημαντικό κτιριακό υπολοιπόμενο για να ζηλευτεί, όσο η διαρροή της ιδέας του τόπου εκείνου που όσο κάτω από τη σκιά της ο συνωστισμός εντείνεται τόσο η ιδέα καθεαυτή απομακρύνεται μεγαλώνοντας και εξασθενίζοντας το σκοτεινό της στίγμα στη γη.

Περιπάτημα

«η δε πόλις ξηρά πάσα», βήμα, «ουκ ένδρος» βήμα κακώς ερρυντομημένη (για την αρχαιότητα)», αναπνοή, «αι μεν πολλάι των οικιών ευτελείς», βήμα, «ολίγαι δε χρήσιμοι», αναπνοή, «απιστηθεί δ' αν εξαίφνης υπό των ξένων θεωρουμένη», βήμα, «ει αυτή έστιν η προσαγορευμένη των Αθηναίων πόλις», αναπνοή.

Ξέφωτο Δεύτερο — Μονοπάτι

Δεν ξέρω πού τα μονοπάτια με οδηγούν· βγήκα στο ξέφωτο επειδή εκεί με οδήγησε το περιπάτημα εκείνων που προηγήθηκαν. Ω μονοπάτι, συγκέντρωμα περι(πα)τωμάτων. Ξέρω πού το μονοπάτι με οδηγεί. Κάθε απόγευμα επαναλαμβάνω το περιπάτημα που με οδηγεί στο ξέφωτο. Το μονοπάτι είναι το γνωστό περιπάτημα. Βγαίνοντας από τα χαμηλά δένδρα ακολουθεί την κορυφή της ράχης του λόφου. Στον Όλυμπο, από ένα ύψος και πάνω τα δένδρα εγκαταλείπουν τις πλαγιές ανεβαίνοντας. Τα τελευταία δένδρα, τα πρώτα, είναι τα κεραυνοβολημένα. Κοφτερές πέτρες σαν εκείνες του νταμαριού ολισθαίνουν από την κορυφή στην πλαγιά. Κοφτερές σαν τις κορυφές. Τι είναι αυτό που κάνει κοφτερές τις κορυφές. Κι αν είναι αλήθεια ότι ο καιρός —ο καιρός ο χρόνος κι ο καιρός η φυσική δύναμη— απαλύνει την αιχμηρότητα των κορυφών, ο καιρός ακόμα δεν πέρασε; Πώς μπορεί κανείς να αισθανθεί ένα χρόνο πιο καταχρυσισμένο που αυτόν που ήδη κύλησε· κύλησε όμως από πότε; Οι κορυφές δεν ήταν πάντα κορυφές; κι αν όντως δεν ήταν πώς θα μπορούσαμε να εννοήσουμε «τον χρόνο τον περασμένο;» από μια διαφορά με το τίποτα;

Ο καιρός για την αποκορύφωση των κορυφών ξεπερνά τα όρια της φυσικής μας προσμονής. «Ολοένα και λιγότεροι ανεβαίνουν μαζί μου» (του) «σε ολοένα υψηλότερα βουνά — υψώνω» (-ει) «μια οροσειρά από ολοένα και αγιώτερα βουνά». Αλλιώς. Η σταθερότητα των βουνών αιτιολογεί μια προσμονή χωρίς αντίκρυσμα. Αυτή η προσμονή ανήκει εκ των προτέρων. Στο φως αυτής της προσμονής εκδηλώνεται η στάση στο ξέφωτο —ή «στάσις» φωτίζει τον αποψηλωμένο κόσμο— Στο δεύτερο ξέφωτο καταλήγουν αρκετά ασθενικά μονοπάτια. Δεν μπορείς στην αρχή να αποφανθείς αν πρόκειται για κάποια τυχαία αποψηλώματα του χορταριού ή για μονοπάτια. Χρειάζεται τα μονοπάτια να ακολουθηθούν προκειμένου να γίνει πιστευτό ότι δεν έχουν το σύντομο πέρας ενός τυχαίου αποψηλώματος(·)

Περιπατώντας στο μονοπάτι ούτε να δεις ούτε να νοήσεις μπορείς το πέρας του δρόμου σου. Βγήκα στο ξέφωτο επειδή εκεί με οδήγησε το περιπάτημα εκείνων που προηγήθηκαν. Καθένας διανοίγει το διανοιγμένο δρόμο ως δρόμο του. Η πόρευση ως πρώτη πόρευση είναι απατηλή. Η πόρευση είναι επαναπόρευση.

Περιπάτημα

«το έρημο τούτο μονοπάτι», βήμα, «με την κάθε πτυχή του», βήμα, «με τις καμπές του», βήμα, «τις άπειρες εναλλαγές προοπτικής του χώρου που παρουσιάζει», αναπνοή.

Τρίτο Ξέφωτο — Το θέατρο

Λένε ότι το θέατρο τούτο ξεκίνησε να χτιστεί με προσταγή μιας ξένης βασίλισσας (αυτού) του τόπου εκείνου. Είναι αλλόκοτα γκρεμισμένο. Γιατί καθώς φαίνεται από τις μεγάλες τρύπες στο πέτρινο σώμα του ούτε ακουμπημένο σε κάποιο ανάχωμα υπήρξε ούτε την ανάλογη οπλισμένη συγκρότηση είχε για να σταθεί στις στηρίξεις του. Λένε ότι μια προσταγή δεν θα μπορούσε να γίνει κτίριο χωρίς την έγνοια των εργατών που θα το έχτιζαν. Είναι μισοτελειωμένο και είναι γκρεμισμένο. Ίσως να είναι μισοτελειωμένο επειδή το γκρέμισμά του συνέβη ή διαγνώσθηκε ως επικείμενο εν τω μεταξύ ίσως πάλι μια αλλαγή κυβερνήσεως ή η έκπτωση της βασίλισσας να ματαίωσε την περάτωση ενός ούτως ή άλλως (διάτρηση) τόσο επιπόλαιου έργου σαν αυτό.

Το θέατρο είναι το έργο. Στις τρύπες του πέτρινου σώματος αναπαρίστανται οι δυνάμεις της γης με τη μορφή του χρόνου. Στις μισοτελειωμένες εξέδρες αναπαρίσταται η οριστική φυγή των εργατών από το χώρο του έργου. Στις αποδιαρθρωμένες πέτρες αναπαρίσταται η εξ αρχής αμέλεια των μηχανικών. Ούτως ή άλλως εργάτες και μηχανικοί θα εγκατέλειπαν κάποια μέρα το έργο — εκπληρωμένο ή ανεκπλήρωτο. Πολλές φορές η ιδέα του έργου αναπαρίσταται συγκλονιστικότερα στο ανεκπλήρωτο έργο παρά στο εκπληρωμένο. Στο εκπληρωμένο έργο η ιδέα απολαμβάνει την οριστική της έκπτωση. Στο ανεκπλήρωτο έργο παγώνει αιώνια η θερμή προσμονή της έλευσης της ιδέας. Κι η ιδέα έρχεται. Στο μισό φως. Η προσμονή του είναι κάνει το είναι ελευτή του αναιρεί τον προσμενόμενο είναι. Αν αυτό μπορεί να νοηθεί καταραχωμένο το ανεκπλήρωτο έργο από ένα ασήμαντο χρόνο στέκει στο ξέφωτο. Το ανεκπλήρωτο έργο εγείρει στους ανυπόμονους σκέψεις για πέταμα. Πολλά σκουπίδια γύρω από το θέατρο που ποτέ δε μαζεύονται και που κανείς δεν μπορεί να ακινητοποιήσει το χρόνο που πετιώνται χωρίς ποτέ από κανένα να μαζευτούν, με μικρότερη ή μεγαλύτερη ταχύτητα ξαναγυρνούν στη γη. Μόνο που η γη δεν είναι δα τόση για τόσα σκουπίδια. Τα σκουπίδια μικραίνουν τη γη. Πόσο μακριά χρειάζεται να είναι κανείς για να δει τη γη να μικραίνει. Το θέατρο είναι το έργο. Στις τρύπες του πέτρινου σώματος είναι το πέτρινο σώμα. Στις μισοτελειωμένες εξέδρες είναι των εξεδρών το πέρας. Στις αποδιαρθρωμένες πέτρες είναι οι πέτρες. Το έργο είναι το έργο.

Πάντα απομακρύνεσαι από τα πράγματα που πλησίασες γυρώνοντας τους αναγκαστικά την πλάτη. Αυτό δε σημαίνει πως τα

πράγματα σταματούν να είναι εκεί. Και όταν ξαναγυρνάς, στρέφοντας το βλέμμα σου προς αυτά δε σημαίνει πως τα πράγματα τότε γίνονται. Η ανακάλυψη είναι η επανακάλυψη. Το μισοτελειωμένο θέατρο του Φιλοπάππου έχει μέσα του τη δύναμη της επιστροφής.

Ξέφωτο Τέταρτο — Θεμέλια

Χρειάζονταν ο λόφος να περιπατηθεί έτσι ώστε τώρα οι σκέψεις για τους περιέργους αυτούς βράχους ανακατωμένες με δένδρα, θάμνους, πέτρες και θέες του ουρανού να συγκεντρωθούν κυκλωτικά κατά τους περιέργους βράχους αυτούς. Περιέργους διότι ενώ μοιάζουν οι βράχοι να αναδύονται από το φυσικό η ίδια η φύση ποτέ δεν αναγνώρισε στο σώμα της το ορθογώνιο σχήμα.

Από όταν αποδομήθηκαν και τυχαία μοιράστηκαν και χάθηκαν τα υπέργεια πράγματα εδώ κι εκεί και μετά πολύ καιρό με τις επίμονες πλύσεις των χωμάτων από τις βροχές ανεφάνησαν οι θέσεις των χαμένων πραγμάτων στη γη. Κατά τους περιέργους βράχους αυτούς, σκορπισμένους σε όλο το λόφο συγκεντρωμένους στο μικρό ξέφωτο εδώ, αυτούς που ανεφάνησαν με τις επίμονες πλύσεις των χωμάτων από τις βροχές καθεαυτοί, εκεί, προδίδεται η θέση από όπου αποκολήθηκαν, τυχαία μοιράστηκαν και χάθηκαν τα σπίτια της αρχαίας πόλης των Αθηνών. Κατά τους βράχους τους περιέργους αυτούς, που είναι σαν κομμένοι με το μαχαίρι και είναι με το μαχαίρι κομμένοι. Μόνο οι ακμές της κοπής εκεί που το μαχαίρι πρωτοακούμπησε στο βράχο, που έπρεπε να είναι ακμές κοφτερές μαλάκωσαν με το χρόνο όπως οι ακμές των σκαλοπατιών στις μεγάλες κλίμακες των πολυσύχναστων κτιρίων. Γιατί το ποδοβολητό κι η βροχή είναι για την πέτρα το ίδιο πράγμα.

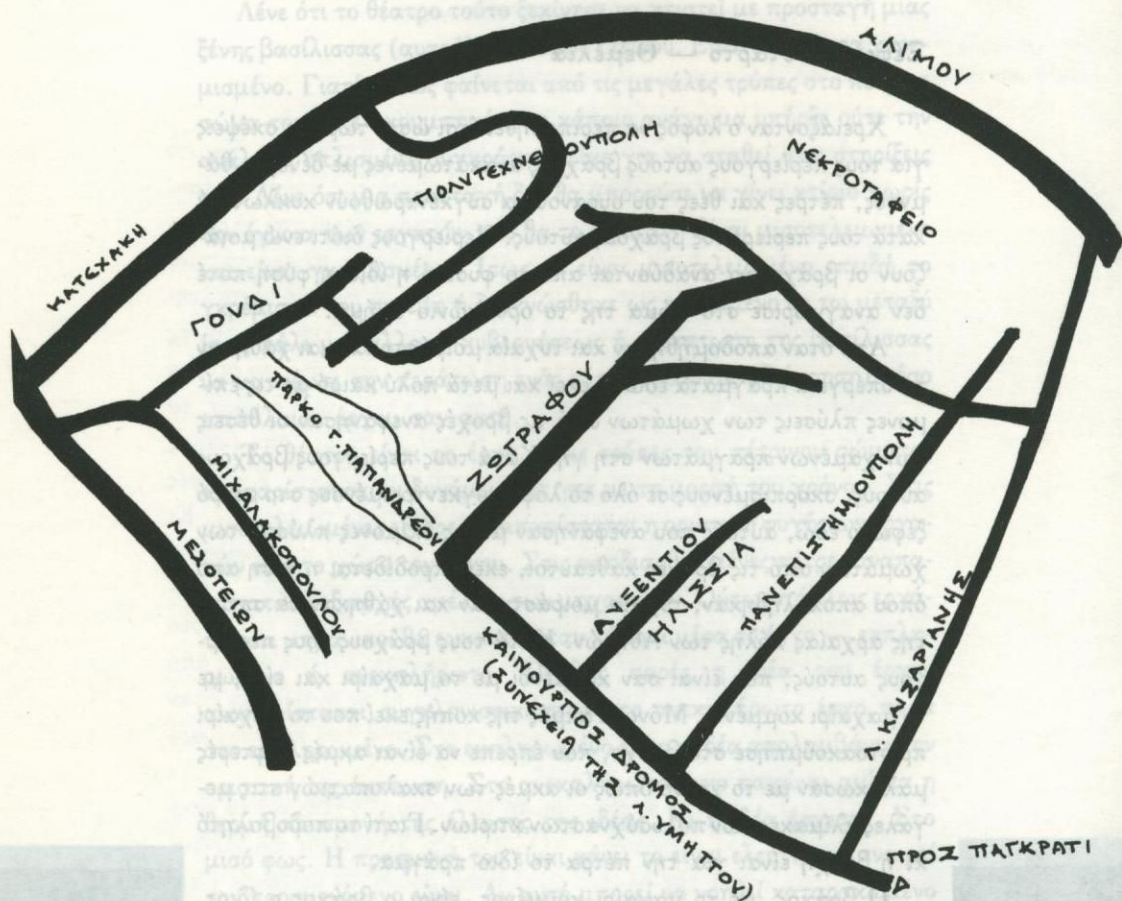
Ο βράχος, με το μαχαίρι κομμένος, είναι ο βράχος ο ίδιος. Άσχετο πώς ένα κτίσμα κάθησε στο αφηρημένο κομμάτι του βράχου· ο λόγος για το κτίσμα το αρχαίο εικαστικός λόγος είναι. Η αρχαία κατοίκηση εξάτμιστηκε το κτίριο φάνηκε πως ένα δοχείο ζωής είναι, άδειο δοχείο. Με τα κομμάτια της εξάτμισμένης αυτής κατοίκησης και με κομμάτια πολλά άλλα το σπίτι μου συμπυκνώθηκε. Ο ουρανός που κάνει την εξάτμιση κι η γη των υγρών τη συμπύκνωση. Θεμέλια, θεμέλια, η μυστικότερη τεκμηρίωση για το είναι των κτιρίων, τελευταία τεκμηρίωση είναι. Με πολύ συγκίνηση: οι αρχαίοι κάτοικοι κόψαν το βράχο για τη θεμελίωση τελευταία.

Περιπάτημα - επιστροφή

αναπνή, «τη δικιά σου τη μοίρα», βήμα, «τη δικιά σου παράδειγμα παίρνω», το ένα, «ταλαίπωρε Οιδίποδα», είναι, «και τίποτα από τα ανθρώπινα», βήμα, «δε μακαρίζω» όλα.

ΖΩΓΡΑΦΟΥ

υπερασπίζοντας ένα παρκο

Πρόλογος: Τα τρία τελευταία χρόνια έχουν γίνει γνωστές οι προσπάθειες κάποιων κατοίκων του Ζωγράφου για την υπεράσπιση κάποιου πάρκου στην γειτονιά τους. Επειδή πρόκειται για μια δουλειά με συνέχεια (κρατάει εδώ και τρισήμισι χρόνια) καλό θα ήταν να της ρίχναμε μια πιο αναλυτική ματιά:

Η Συνοικία: Στις αρχές του αιώνα ένας κάποιος κύριος Ζωγράφος αγοράζει από το δημόσιο μια τεράστια περιοχή (ναι, σωστά μαντέγατε!) Στη δεκαετία του '20 ο Ζωγράφος φέρνει τους πρώτους κάτοικους (έποικους)

από την Ηλεία. Δουλειά τους: φύλακες του απέραντου κήματος, βοσκοί και τα σχετικά. Προπολεμικά η περιοχή αναπτύσσεται με αργό ρυθμό. Μετά τον πόλεμο η ανάπτυξη αυτή επιταχύνεται τρομερά. Αποκορύφωμα η δεκαετία του '60, όπου πολυκατοικίες ξεπετάγονται σαν μανιτάρια και γνωστοί και μη εξαιρετέοι εργολάβοι δεν κάνουν τον κόπο να μελετήσουν λίγο παραπάνω τα σχέδια (υπάρχουν πολυκατοικίες που είναι ολόδιες η μια με την άλλη). Πραγματικά εκείνη την εποχή, η συνοικία είχε τρομερά προσόντα: σχετικά

μεγάλο υψόμετρο (πρόποδες Υμπετού γαρ), μικρή απόσταση από το Κέντρο, κ.ά. Σιγά-σιγά γίνεται και φοιτητούπολη (Τώρα πια περιβάλλεται από την Ιατρική - Οδοντιατρική Σχολή, την Πολυτεχνειούπολη και την Πανεπιστημιούπολη). Έτσι έχουμε σήμερα μια συνοικία με πάρα πολύ πυκνή δόμηση. Μόνο πολυκατοικίες, καθόλου πάρκα ή πλατείες και δεόστενοι δρόμοι. Ο χαρακτήρας του πληθυσμού είναι μικροαστικός. Γενικά η συνοικία από οικονομική άποψη έχει αρχίσει να έχει κίνηση τα τελευταία δέκα (και ούτε) χρόνια.

Πιο νωρίς «του Ζωγράφου» ήταν αποκλειστικά συνοικια-υπνωτήριο. Ακόμα και τώρα δεν μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι η παραγωγή στη συνοικία (ή έ-στω οι θέσεις εργασίας) αντι-στοιχούν λογικά στον πληθυσμό της. Δηλαδή σε πληθυσμό 110 με 120 χιλιάδων αντιστοιχούν κάνα-δυο μικροεργοστάσια και μερικές βιοτεχνίες. Στην* συνοικία επίσης δεν υπάρχει ένα συγ-κεκριμένο κέντρο. Υπάρχουν πολλά μικρότερα όπου συχνά-ζουν μικρά κομμάτια του πληθυ-σμού — οπωσδήποτε όμως δεν υπάρχουν αρκετά στέκια νεο-λαίας σε σχέση με τον αριθμό του μαθητόκοσμου και φοιτητό-κοσμου που υπάρχουν.

Εμείς: Μέσα σ' αυτή την κα-τάσταση το '79 δημιουργείται η πρώτη ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΟΒΟΥ-ΛΙΑΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ που είχε σχέ-ση με τον αριστεριστικό χώρο. Σ' αυτήν συμμετείχε κόσμος από την Α.Δ.Ε. (ΚΚΕμ-λ), ΟΚΔΕ, ΟΣΕ, ΕΚΚΕ, Β' Πανελλαδική και αρκετοί ανεξάρτητοι. Η υπό-θεση ξεκινάει από τις ιστορίες με τις χαβούζες. Στο Μαρούσι, στο Κερατσίνι, στου Ρέντη γίνονται τα γνωστά. Στου Ζωγράφου, επει-δή έχουμε πληροφορηθεί πως θα μας φέρουν καμιά χαβούζα και μετά άντε διώχνε την, ετοιμα-ζόμαστε με προκηρύξεις, συνδή-ματα με σπράι, υπογραφές και παρεμβάσεις στα Δημοτικά Συμ-βούλια. Η μικρή πλην όμως δυ-ναμική καμπάνια μας τελειώνει άδοξα αφού δεν έγινε κανένα από τα «μικρά, αυτόνομα, περι-φερειακά χαβουζάκια» όπως τα λέγαμε τότε διακωμωδώντας ένα επίσημο κείμενο που είχε φτάσει στα χέρια μας. Παράλληλα με την Ο.Π.Ζ. υπάρχουν και οι ΑΥ-ΤΟΝΟΜΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ με κάνα δυο χρόνια ζωής περισσότερα, με αρκετά γερή πρόσβαση στα σχολεία και έναν δημοτικό σύμ-

βουλο, που αν και είχε φύγει από το ΠΑ.ΣΟ.Κ., είχε (πολύ σωστά) κρατήσει τη θέση στο Δημοτικό Συμβούλιο, προκαλώντας αρκε-τά «εγκεφαλικά και εμφράγμα-τα» στους δημοτικούς μας άρ-χοντες. Σιγά-σιγά η Ο.Π.Ζ. αρχί-ζει τις συζητήσεις (φθάνοντας ν' αριθμεί τριάντα με τριανταπέντε άτομα σε κάθε μάζεμά της) για όχι μόνο συνοικιακά θέματα. Βγάζουμε εφημερίδα, τις ΑΠΟ-ΨΕΙΣ (8 φύλλα, σε δυόμιση χρό-νια) και προσπαθούμε να δια-συνδεθούμε με άλλες συνοικια-κές ομάδες (Φάληρο, Υμηπτό και άλλες γειτονίες). Όταν το '81-'82 οι οργανώσεις τις άκρας αριστεράς έχουν αρχίσει να δια-λύονται ή να γίνονται μπάχαλο, οίκτου Ζωγράφου προσπαθούμε να κρατήσουμε μια πολιτικοποι-νηση διοργανώνοντας συζητήσεις για τις βουλευτικές και δημοτι-κές εκλογές, για τα γεγονότα στην Πολωνία, παίρνοντας μέ-ρος στις καμπάνιες της επιτρο-πής για το Στρατό, υποστηρίζον-τας την κατάληψη του Κ.Ε.Τ.Ε. Ζωγράφου, από τους μαθητές του και άλλα τέτοια πραγματάκια που μας βοηθάνε ωστόσο και να μην πάμε σπίτια μας και να διευ-ρύνουμε μια απήχηση σ' ένα κομμάτι της νεολαίας του Ζω-γράφου.

Παράλληλα ξανοιγόμαστε για μια αρχική καμπάνια, προ-σπαθώντας να βάλουμε το θέμα του πάρκου, που έχει αρχίσει να διαφαίνεται. Στο μεταξύ, σε συ-νεργασία με τους ΑΥΤΟΝΟ-ΜΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ έχουμε ανοί-ξει το ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΣΤΕΚΙ ΖΩΓΡΑΦΟΥ, μία υπόγα, όπου μαζευόμασταν, συζητάγαμε και προσπαθούσαμε να κάνουμε στέκι νεολαίας. Δεν τα καταφέ-ραμε ωστόσο, για ένα σωρό λό-γους (αυτό που λένε: τόσο αντι-κειμενικές όσο και υποκειμενι-κές αδυναμίες).

Το θέμα μας: Δηλαδή: το πάρκο και ο δρόμος. Η ιστο-ρία του δρόμου είναι αρκετά πα-λιά. Το σχέδιο ΣΜΙΤ (ή κάπως έ-τσι) το 1957 (ή κάπου τότε) πρό-βλεπε ένα δρόμο ταχείας ήσπελάσης ανάμεσα στις αμε-ρικάνικες βάσεις ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ και ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ. Φυσικά δεν ισχυριζόμαστε πως τώρα αυ-τός ο δρόμος γίνεται για να συν-δέσει αυτές τις δύο βάσεις. Αυτό δεν το λέμε επειδή πιστεύουμε πως θα φύγουν αυτές, αλλά, ό-πως και να το κάνεις ένας δρό-μος, που σχεδιάστηκε πριν τριάντα χρόνια για «ταχεία προ-σπέλαση» μέσα από αραιοκατοι-κημένες περιοχές, τώρα δεν θα έχει την ίδια λειτουργία.

Εν πάσει περιπτώσει ο δρό-μος ξεκινάει από τη διασταύρω-ση λ. Βουλιαγμένης με λεωφόρο Υμηπτού (πίσω από το Α' Νε-κροταφείο), περνάει μπροστά από την Πανεπιστημιούπολη και σχεδιάζεται να καταλήγει στην Κατεχάκη. Κάπου στα 1981 ο δρόμος άρχισε να γίνεται και αρ-χίζουμε με τις πρώτες απαλλο-τριώσεις στο κομμάτι, που συν-δέει την πρωεπιστημιούπολη με την «Γ. Παπανδρέου». Εκεί γκερ-μιστήκανε κάποια μονοώροφα σπιτάκια χωρίς σχεδόν καμιά αν-τίδραση (ενώ στο κομμάτι: λ. Βουλιαγμένης - λ. Υμηπτού είχαν γίνει κάποιες αξιοσημείωτες κι-νητοποιήσεις). Πρέπει να ση-μειώσουμε ότι κάποιες πολυκα-τοικίες, που σαφώς έπρεπε να «κουτσουρευτούν» (τουλάχι-στον) γιατί ήτανε μέσα στις γραμ-μές του έργου, την γλυτώσανε γιατί ανήκαν σε συγκεκριμένους παράγοντες του δήμου. Το επό-μενο Κομμάτι του δρόμου, είναι ακριβώς το πάρκο. Αυτό είναι πάνω σ' ένα παλιό ρέμα, είναι ε-πίμηκες με φάρδος από 30 ως 100 μέτρα και μήκος γύρω στα 700. Έχει πυκνή και υψηλή βλά-

στηση, κανα-δυο παιδικές χαρές, καφενεία και τα λοιπά. Περιθώριο εκτροπής του δρόμου δεν υπάρχει (αριστερά και δεξιά από το πάρκο υπάρχει συνεχής σειρά πολυκατοικιών).

Εμείς τότε —σαν επιτροπή κατοίκων πια— αρχίσαμε προπαγάνδα με προκήρυξη, συγκεντρώσούλες στο πάρκο, συλλογή υπογραφών (χαρακτηριστικά: στις πολυκατοικίες κατά μήκος του πάρκου μαζέγαμε γύρω στις 3.000 υπογραφές). Το καλοκαίρι του 83, και ενώ τα έργα στο κομμάτι «Πανεπιστημιούπολη - Αλ. Παπάγου» προχωρούσαν, κάναμε πορεία στη... Βουλή —με την παρουσία ισχυρής αστυνομικής δύναμης με επικεφαλής τον Αρκουδέα(!)— όπου και πετάχτηκε το πιο αγαπητό σύνθημα της επιτροπής: «ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΔΕΝ ΘΕΛΕΙ — ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΜΠΟΡΟΥΝ — ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΜΠΟΥΛΝΤΟΖΕΣ ΘΑ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΟΥΝ». Αργότερα — και ενώ χειμωνιάζε κάναμε συναυλία σε μία παιδική χαρά δίπλα στις μπουλντόζες με συμβολική δεντροφύτευση και αναγραφή συνθημάτων στις μπουλντόζες (τις είχαμε κάνει αγνώριστες). Τότε ο εργολάβος (ή μάλλον ένας από τους επιστάτες του), που ανήκε και στο Κ.Κ.Ε., είχε καλέσει την αστυνομία, γιατί του χαλάγαμε λέει τα μηχανήματα (κολοκύνδια! απλώς τα βάφαμε). Τελικά, ωστόσο, αναγκάστηκε να αποσύρει τις μπουλντόζες για να τις ξαναβάλει.

Εκείνο, που παραλείγαμε είναι πως είχαν γίνει και πολλές παρεμβάσεις σε συνεδριάσεις του Δημοτικού συμβουλίου, με αποκορύφωση μια «ανοιχτή συνεδρίαση» του Δ.Σ. στο Γήπεδο Μπάσκετ, όπου η επιτροπή κατοίκων πήγε σε πορεία (καμιά διακοσαριά άτομα), διεκδίκησε το λόγο, και όταν η δήμαρχος έ-

κοψε το ρεύμα στα μικρόφωνα, οι εκπρόσωποί μας συνέχισαν με τη ντουντούκα, για να φύγουμε στο τέλος ακόμα περισσότεροι αφήνοντας τη δήμαρχο μαζί με τους σύμβουλους και καμιά τριανταριά Πασοκάδες σύζυγους...

Τελικά, κάποτε παραδόθηκε στην κυκλοφορία το κομμάτι του έργου, που ήταν πριν το πάρκο και περιμέναμε να δούμε τις μπουλντόζες εναντίον των δέντρων.

Πλάκα είχε και η τοποθέτηση της Δημόρχου: Παλιά έλεγε και ορκιζόταν ότι «κανένα δέντρο δεν θα κοπεί», μετά «ίσως πρέπει να κόγουμε μερικά», ακόμα πιο μετά «σίγουρα θα κοπούν μερικά αλλά όχι όλα» ενώ το σχέδιο προέβλεπε (κι αυτό το ξέραμε όλοι) ότι το πάρκο θα γινόταν στην ουσία διαχωριστική λουρίδα ανάμεσα στις δύο κατευθύνσεις κυκλοφορίας. Στις συνεδριάσεις του Δ.Σ. η δήμαρχος έδειχνε μακέτες με την υπάρχουσα κατάσταση του πάρκου (όπου τα —υπάρχοντα— δέντρα φαινόταν σαν άχρωμα, κατσιασμένα και μικρά, ενώ κάθε άλλο παρά τέτοια ήταν) και μακέτες με την προβλεπόμενη κατάσταση όπου τα δέντρα της διαχωριστικής μοιάζανε με τεράστια πλατάνια. Φυσικά ο κόσμος δεν τάχαζε κάτι τέτοια.

Το ΚΚΕ είχε μια στάση του στυλ «Εμείς δεν θέλουμε να γίνει ο δρόμος, αλλά παρακαλούμε αν γίνει να τον κάνετε σχετικά στενό». Έβαλε και τον πολιτιστικό του σύλλογο στο Γουδί (έναν απ' αυτούς με τις πολλές σκακιέρες και τα τσάμικα και καλαματιανά) να κάνει μια συγκέντρωση, όπου πήγαμε και μες να μοιράσουμε την προκήρυξή μας, αλλά τελικά είμασταν περισσότεροι και μείναμε για να συμμετάσχουμε.

Όσο για την δεξιά: η μια πτέρυγά της έλεγε να γίνει, η δε άλλη με εκπρόσωπο τον πρώην δήμαρχο Ζωγράφου (επί χούντας), έναν τύπο «σκυλίτσειο», πρότεινε ένα σωρό λύσεις, που στην αρχή μας φέρανε σε δύσκολη θέση, γιατί δεν ήταν και ο καλύτερος συνήγορος για τα αιτήματά μας, ένας χουντικός. Μετά φυσικά, ο χουνταίος τα παράτησε και ζήτησε κι αυτός να γίνει ο δρόμος, οπότε αποδείχτηκε πως τάκανε για εφφέ και αντιπολίτευση και σιγά μην νοιαζότανε για το πάρκο, αυτός, που όταν ήταν δήμαρχος, ξεπάτωσε τα μισά δέντρα του δήμου.

Εδώ να πούμε και ένα από τα ανέκδοτα που μας τύχανε: Όταν ήταν να γίνει η πρώτη εκδήλωση της επιτροπής κατοίκων, σ' ένα σινεμά, γάζαμε να βρούμε έναν πολεοδόμο ή κανένα συγκοινωνιολόγο νάρδει να υποστηρίξει την άπουσή μας και να τεκμηριώ-

δυο πλευρές του. Η δήμαρχος είχε πει, κάποτε, πως δεν θα κοπεί παρά μία λουριδα δύο μέτρων από κάθε μεριά. Αυτό δεν είναι αλήθεια, και το καταλαβαίνεις αν ρίξεις μια ματιά στα σχέδια. Αλλά και αλήθεια νάτανε, τα περισσότερα δέντρα του πάρκου βρίσκονται ακριβώς δίπλα στα δρομάκια, οπότε θα χαθεί το 70% των δέντρων ακόμα κι αν γίνει μόνο αυτή η περικοπή (άσε, που όταν προβλέπονται τρεις λωρίδες κυκλοφορίας σε κάθε κατεύθυνση, δεν μπορείς να τις αποκτήσεις όταν διαπλατύνεις κατά... δυο μέτρα την μοναδική λωρίδα...). Επίσης λένε πως το κόγυμο του πάρκου γίνεται για ελάφρυνση της τοπικής κυκλοφορίας. Εδώ απαντάμε πως: 1ον) αφού είναι για το δικό μας καλό, αφήστε να το αποφασίσουμε εμείς και 2ον) ξέρουμε πως πρόκειται για κυκλοφορία που το μεγαλύτερο μέρος της διασχίζει τον δήμο και δεν ξεκινάει από ή προορίζεται σε αυτόν, οπότε μπορούν να γίνουν δύο-τρεις παρακαμπτήριες, πιο μακριές αλλά και πιο γρήγορες, όπως προτείνουμε πάρα κάτω. Μας λένε ότι δεν θα καταστραφεί τελείως το πάρκο και οι παιδικές χαρές. Μπορεί ναί, τους απαντάμε, αλλά βάλτε παγκάκια και τσουλήθρες στην διαχωριστική της Συγγρού (για παράδειγμα) να δούμε αν θα πάει κανείς. Και, γίνεται τόση φασαρία για μερικούς ιδιοκτήτες που δεν δίνουν να χάσουν την αξία τους τα διαμερίσματά τους», λένε μερικοί «αγανακτισμένοι πολίτες». Εμείς απαντάμε πως αν δεν έχουν καταλάβει πως πριν το διαμέρισμά τους θα χάσει αξία η ίδια η ζωή τους, τόσο το χειρότερο γι' αυτούς, αλλά δεν νομίζουμε πως οι κάτοικοι, που συμμετέχουν στις κινητοποιήσεις της επιτροπής κατοίκων εν-

διαφέρονταν μόνο για την αξία του σπιτιού τους.

Για να αποσυμφορείται η κίνηση μέσα στους μικρούς δρόμους του Ζωγράφου, προτείνουμε όσοι θέλουν απλώς να διασχίσουν του Ζωγράφου ν' ανεβαίνουν στην Πολυτεχνειούπολη, να βγαίνουν στην Κατεχάκη και να κατεβαίνουν στην Πανεπιστημιούπολη ή ακόμα πιο μακριά (Καισαριανή) και αν πηγαίνουν προς την αντίθετη κατεύθυνση (Κηφισιά κ.λπ.) να εκτελούν το ακριβώς αντίθετο δρομολόγιο. Σίγουρα η παράκαμψη αυτή είναι τεράστια, αλλά δεν μας επιτρέπεται η πολυτέλεια του ν' αφήσουμε να κοπεί ούτε γλάστρα. Εξάλλου τόσο μέσα στην Πολυτεχνειούπολη όσο και μέσα στην Πανεπιστημιούπολη υπάρχουν διπλόφαρδοι δρόμοι που με λίγες προσθήκες (φωτισμός, σήμανση) μπορούν να εξυπηρετήσουν μια χαρά.

Είναι γνωστό πως οι πανεπιστημιούπολεις δεν χτίστηκαν στα... κορφοβούνια τυχαία, αλλά για να απομονωθεί και γκετοποιηθεί το τότε δραστήριο φοιτητάριατο. Για κάποια περίοδο είχαν ανοίξει οι δρόμοι των πανεπιστημιούπολεων, αλλά επειδή έγινε κάποιο θανατηφόρο δυστύχημα, οι σύλλογοι ζήτησαν να φραχτούν οι προσβάσεις με μπάζα για να ελέγχεται η κίνηση μέσα στα φοιτητικά γκέτο. Εμείς πιστεύουμε πως με την τήρηση των κανόνων ασφαλείας στους δρόμους των Πανεπιστημιούπολεων όχι μόνο δίνεται λύση στο κυκλοφοριακό του Ζωγράφου, αλλά σταματάει και η απομόνωση των φοιτητών με το πέρασμα τόσης κυκλοφορίας μεσ' από τους χώρους τους.

Αυτή περίπου είναι η άποψή μας...

Το πρόβλημα νέκρωσε για όλο σχεδόν το '84 και για το μισό

σει επιστημονικά τα επιχειρήματά μας. Ψάξαμε, γάξαμε, δεν βρήκαμε και πολλούς στον χώρο της εξωκοινωνουλευτικής αριστεράς, τελικά ωστόσο βρέθηκε μια κοπελιά που μάλλον θα ήταν πρόθυμη να μας βοηθήσει. Το όνομά της ωστόσο δεν μας ήταν άγνωστο και όταν ξαναγάξαμε βρήκαμε πως ήταν στην ομάδα, που είχε εκπονήσει ένα κομμάτι της μελέτης για το κυκλοφοριακό της Αθήνας, στην οποία μελέτη εντασσόταν και το έργο, που πολεμάγαμε. Έτσι παρατηρήσαμε τις προσπάθειες και τις δέσεις μας τελικά τις στήριξε ένας δημοτ. σύμβουλος του ΚΚΕ εσωτερικού με την βοήθεια των παιδιών της επιτροπής.

Η άποψή μας:

Βασική αρχή: να μην κοπεί ούτε ένα δέντρο του πάρκου. Αυτό συνεπάγεται πως δεν θα διαπλατυνθούν τα δρομάκια από τις

'85. Στο μεταξύ είχαμε κλείσει και το στέκι του Ζωγράφου γιατί βλέπαμε πως δεν γινότανε κέντρο συζήτησης και προβληματισμού της νεολαίας, αλλά τόπος όπου μαζευόμαστε οι ίδιοι και οι ίδιοι για να πίνουμε και να τσακωνόμαστε. Είχε χαλαρώσει πολύ η επιφυλακή μας αλλά όταν μάδαμε, κάποια στιγμή του Μάη του '85, ότι θα ξανάρχιζαν οι μπουλντόζες αρχίσαμε να ξαναδραστηριοποιούμαστε.

Όταν έγινε η ανοιχτή σύγκληση του συνοικιακού συμβουλίου (όπου είχε εκλεγεί κι ένας συν. σύμβουλος από την επιτροπή), που την ακολούθησε συζήτηση για τα προβλήματα της γειτονιάς, παρεμβήκαμε δυναμικά (στο λεκτικό επίπεδο) γιατί η πλειοψηφία του συνοικιακού συμβουλίου έκανε την πάπια στο θέμα του πάρκου και προσπαθούσε

να περάσει στο ντούκου. Τελικά βέβαια δεν τα κατάφεραν και χαρήκαμε, που ο κόσμος συμμετείχε δραστήρια (πιο πολύ κι από μας) στο κράξιμο των συνοικιακών μας αρχόντων.

Και εμφανίζονται —τελικά— οι μπουλντόζες, όπου γίνεται κάτι το κα-τα-πλη-κτι-κό: τις σταματήσανε κάποιες κυρίες που γυρνάγανε από το σούπερ-μάρκετ με τα γώνια στα χέρια. Λίγο αργότερα, ήρθανε και κάποια πιτσιρίκια που παίζανε εκεί γύρω, και αρχίσανε να φωνάζουνε συνθήματα με τις ντουντούκες και να σκεπάζουν τις μπουλντόζες με τα κομμένα κλαδιά. Εν πάσει περιπτώσει μαζεψήκανε αρκετοί της επιτροπής (ήρθαμε και μερικοί απ' τα νησιά, όπου το διαβάσαμε στις εφημερίδες και κόψαμε τις διακοπές μας στη μέση). Αρχίσαμε την καμπάνια με ταμπλώ,

προκπρύξεις, υπογραφές και τα ξενύχτια στο πάρκο γιατί μερικά ταμπλώ μας τα σπάσανε κάποιοι που αγαπούσαν το πράσινο (αλλά μόνο σαν κυβερνητικό χρώμα). Άλλωστε αρκετοί μας είχαν υποσχεθεί πως θα κατέβαζαν τα χίλια εφτακόσια μέλη του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Ζωγράφου να μας λιανίσουν στο ξύλο (αλλ' απ' ότι φαίνεται μάλλον δεν κατάφεραν να τα πείσουν).

Όταν κατέθηκε η δήμαρχος με μερικούς σύμβουλους για να «πληροφορήσουν σωστά το κοινό» έπεσε τέτοιο γιούχα και τέτοιες δύσκολες ερωτήσεις, που προτίμησαν να μην το ξαναεπιχειρήσουν. Κυκλοφορήσανε μόνο ένα ενημερωτικό φυλλάδιο, που πέρασε, ωστόσο, μέσα από την παγερή αδιαφορία των κατοίκων.

Τώρα η κατάσταση έχει παγώσει αν και η δήμαρχος είχε υποσχεθεί από το ραδιόφωνο ότι θα ξανακατέβαζε τις μπουλντόζες την 1η Αυγούστου (φυσικά δεν τις είδαμε ακόμα). Εμείς συνεχίζουμε τις παρεμβάσεις μας και περιμένουμε. Ήδη στα τέλη Οκτώβρη —αρχές Νοέμβρη η δήμαρχος σε μια αποφασιστική κίνηση έκοψε καμιά τριανταριά δέντρα της πανεπιστημιούπολης (καμιά σχέση με το πάρκο) και φρόντισε για μια επιδεικτική δημοσιότητα του στυλ «δεν

χαίρομαι να κόβω δέντρα αλλά αν πρέπει να γίνει θα το κάνω». Φυσικά εκεί ήταν διαφορετικό το πρόβλημα (τα δέντρα ήταν σε δάσος και κόπηκαν για να γίνει σχολείο) αλλά παρ' όλ' αυτά η δήμαρχος φρόντισε να το παρουσιάσει σαν τετελεσμένο γεγονός για να περιορίσει τις αντιδράσεις. Αλλά πού θα πάει; Εμείς την περιμένουμε και αυτήν και το υπουργείο. Τόχουμε κάνει ήδη τρία χρόνια και δεν βαρεθήκαμε...

Αριστείδης Γιαννόπουλος

ΚΕΡΑΤΣΙΝΙ

αγώνας για το φουγάρο

Η συμβίωση με τη μόλυνση στο όνομα της ανάπτυξης αρχίζει από την αποδοχή της καταστροφής κάποιου αγαθού για την εξασφάλιση κάποιου άλλου, αρχίζει από την αποδοχή της καταστροφής μιας αρχαίας πόλης στη Γκιώνα, από το θάγισμο των χωριών κάτω από το νερό στις Κρεμαστές, από την καταστροφή ενός πλούσιου γαρότοπου στην Κεραμωτή και το ξεριζώμα του τεράστιου ελαιώνα στα Μέγαρα.

Αυτή τη λογική οι μεσαίες μάζες έχουν την εξωφρενική ικανότητα να την φτάσουν στα όρια του θανάτου σε μια σύμπλευση και όχι συμφωνία με την θεωρία της ανάπτυξης των αρχόντων, σε μια σαλταδόρικη επιλογή επιβίωσης μέσα στην έτσι κι αλλιώς μιζέρια του καπιταλισμού.

— Στο πυρηνικό ατύχημα του Long Island εργάτες διαλέγουν ανάμεσα στον καρκίνο και τα 2.500 \$ για λίγα λεπτά δουλειάς μεσ' στην λειωμένη καρδιά του αντιδραστήρα.

Τα παραπάνω αναφέρθηκαν για να εξηγήσουν πως η διαμόρφωση μιας κοινής γνώμης που θα δέχεται ή δεν θα δέχεται την

ανάπτυξη, που θα δέχεται ή δεν θα δέχεται την φυσική εξόντωση υπό όρους, είναι ένας χορός του παραλόγου και μια υπόθεση περίεργη για να αναλυθεί.

Ήταν το 1977 που οι Κερατινιώτες έδωσαν τη μάχη της χαβούζας και την κέρδισαν κόντρα σε ΜΑΤ και υπουργούς Χωροταξίας.

Καιροί της «επάρατης» Δεξιάς με δημάρχους αριστερούς που παλεύαν στα πεζοδρόμια ακόμα.

Ήταν το 1977 που η χαβούζα έκλεισε την ίδια τη μέρα των εγκαινίων της — επεισοδιακά εγκαινία — αφού πρώτα κατόρθωσε να πλημμυρήσει το Κερατσίνι με το περιεχόμενό της και αφού ο κόσμος ξεχύθηκε σε διαδηλώσεις με μαύρες σημαίες και κωδωνοκρουσίες των εκκλησιών.

Είναι το 1985 που στην κυβέρνηση η «Αλλαγή» έχοντας στο πλευρό της τον τότε εδαίτη δήμαρχο, αναδοσθίνει παίζοντας, την άλλη μεγάλη εστία μόλυνσης του Λεκανοπέδιου — το φουγάρο της ΔΕΗ με επακόλουθα πολύ πιο σοβαρά από αυτά της χαβούζας για ολόκληρη την Αθήνα πλέον.

Η λειτουργία του εργοστα-

σίου — η παλιά Ηλεκτρική, χτισμένη από την αποικιακή Power — ξεκινάει τα χρόνια του μεσοπολέμου σαν πρώτη ατμοηλεκτρική μονάδα παραγωγής στην Ελλάδα για να διανύσει τις δεκαετίες και να φτάσει στις μέρες μας σαν κύρια πηγή ρύπανσης της πρωτεύουσας.

Το κίνημα για την απομάκρυνση του εργοστάσιου έχει αρχίσει από τα χρόνια της Δεξιάς και το πρώτο κλείσιμο γίνεται το 1981 σαν προεκλογική κίνηση από την κυβέρνηση Ράλλη.

Η πριν το 1981 υπόσχεση του ΠΑΣΟΚ για οριστική διακοπή λειτουργίας αντικαθίσταται από μια φραστική μόνο διαφοροποίηση σε σχέση με τις απαντήσεις της ΝΕΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ απέναντι στο διαρκώς εντεινόμενο κύμα διαμαρτυρίας.

Συγκεκριμένα πρόκειται για τα λόγια του Στέφανου Μάνου στο ξεκίνημα των κινητοποιήσεων πριν μερικά χρόνια. «Αποδείξτε μου αν μπορείτε πως υπάρχει έστω και μια εισαγωγή στα νοσοκομεία λόγω νέφους» και τα λόγια του Ευάγγελου Κουλουμπή σήμερα. «Η ανομβρία προκαλεί εθνικές ανάγκες και απαιτείται η επαναλειτουργία του

σταδμού της ΔΕΗ».

Το σημαντικότερο στοιχείο όμως ' αυτή την ιστορία αποτελεί το ίδιο το κίνημα για το διώξιμο των εργοστασίων.

Ουσιαστικά πρόκειται για ένα δεκάχρονο κοινωνικό φαινόμενο που αντέχει τους χαρακτηρισμούς και του απλού αλλά και πολύπλοκου.

Μια συνοικία που έχει υποστεί τις συνέπειες της μόλυνσης για περισσότερο από πενήντα χρόνια,

— μια συνοικία που μέχρι την δεκαετία του '70 αντιμετωπίστηκε σαν καθαρά βιομηχανική ζώνη μαζί με τους υπόλοιπους νοτιοδυτικούς δήμους,

— και μια κοινωνική ομάδα αμοιογενής που συνεχώς αποτελεί μεγάλο κομμάτι του εργατικού κορμού της πρωτεύουσας, αλλά που μετά το 1974, οι συνθήκες διαβίωσης της, όσον αφορά τις οικονομικές της αποδοχές, τις εργασιακές σχέσεις και την ποιότητα κατοικίας καλλυτερεύουν συνεχώς μέσα από τις μεταπολιτευτικές ιδιομορφίες, μέσα από την ανάπτυξη του εργοστασιακού συνδικαλιστικού κινήματος και με την βοήθεια μιας σχετικά ενεργής και ισχυρής τοπικής αυτοδιοίκησης.

Μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι στο Κερατσίνι συμπληρώθηκε και κλείνει ο κύκλος της μόλυνσης, δεν μπορεί όμως κανείς να ξεχάσει την καταγωγή αυτής της συνοικίας και τη στάση της που από τον μεσοπόλεμο κιόλας είναι συνεχώς αντιστεκόμενη, συνεχώς κοινωνική, μια στάση αποτρεπτική για ατομικές λύσεις.

Αυτό το δεύτερο στοιχείο παίζει σήμερα τον καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση της πρότασης, που ξεκάθαρα τοποθετείται απέναντι στο πρόβλημα της ποιότητας ζωής: Το Κερατσίνι ζητάει την απομάκρυνση του

φουγάρου χλευάζοντας τα περί «εθνικών αναγκών», το ίδιο Κερατσίνι που άλλες στιγμές δεν δίστασε να δώσει μια ένοπλη μάχη και δώδεκα νεκρούς για να αποτρέψει την ανατίναξη του ίδιου εργοστασίου από τους Γερμανούς που εγκατέλειπαν την Αθήνα.

Αυτή τη στιγμή η δημοτική αρχή προτείνει την προμήθεια ρεύματος από γειτονικές χώρες, ζητάει το χώρο του εργοστασίου για να γίνει πάρκο και αντιπαρέρχεται το επιχείρημα της σπατάλης συναλλάγματος με την εξής φράση: «Είναι για μας απαράδεκτο να θυσιάζεται η υγεία του λαού στο όνομα της εξοικονόμησης συναλλάγματος».

Σημαντική δήλωση για την σημερινή συγκυρία που ανεξάρτητα από κάποιες κομματικές και ιδεολογικές ιδιοτέλειες, μια τέτοια άποψη, σε καιρούς λιτότητας, σε καιρούς που η εθνική οικονομία είναι το ιερό τέρας που κινδυνεύει και η κυρίαρχη συνταγή είναι να κόγουμε από όπου μπορούμε, δρα καταρχήν σαν αμφοβήτηση των προτεραιοτήτων τούτης της κοινωνίας και του μύθου της υπερταξικής οικονομίας.

Έτσι κι αλλιώς μετά την παγκόσμια ενεργειακή κρίση και οι Έλληνες άρχοντες διαλέξαν το χορό των περιορισμών.

Ιδιαίτερα στο θέμα της κατάνάλωσης του ηλεκτρικού ρεύματος — αυτού του κομματιού που αφορά τις καθημερινές ανάγκες διαβίωσης — αναπτύχθηκε από τη μεριά του κράτους μια φιλολογία ανεπανάληπτη με επικεφαλής τον τότε υπουργό συντονισμού Κώστα Μητσotάκη που έφτασε στα περίεργα συμβάντα των δικαστικών αποφάσεων σχετικά με τους ηλεκτρικούς λαμπτήρες που καταναλώνουν — άρα διώκεται η χρήση τους —

και τα κηροπήγια που δεν καταναλώνουν — άρα δεν διώκεται η χρήση τους.

Ο προγραμματισμός που μια τουλάχιστον τεχνοκρατική εξουσία θα είχε καθήκον να βάλει μπρος — η κρίση άρχισε το 1970 και ήδη βρισκόμαστε στο 1985 — για την δημιουργία ενεργειακών σταθμών ήπιας μορφής ενέργειας εξακολουθεί να αφορά πειραματικές μελέτες των πανεπιστημίων ή πρωτοβουλίες ιδιωτικών εταιρειών.

Έτσι ακόμη και σήμερα το ελληνικό κράτος προτιμάει να ιεραρχεί σαν πρώτο πρόβλημα την εκτροπή του Αχελώου ή την ζεύξη Ρίου-Αντιρίου και να αφήνει σε δεύτερη μοίρα υδροηλεκτρικούς σταθμούς, ηλιακή και αιολική ενέργεια, βιόμαζα, η γεωθερμία.

Από την άλλη μεριά το Κερατσίνι δεμένο πλέον με το σύνδρομο της ανομβρίας — και ποιος δεν φαντάζεται πως οι πολυπόδητες βροχές δεν θα είναι η νέα αιτία, η νέα αφορμή που θα μας φέρει μπροστά σε εθνικές ανάγκες επειδή θα έχουν πλημμυρίσει οι ελληνικοί κάμποι και θα έχει καταστραφεί η αγροτική παραγωγή — αφορμές ως τα τώρα βρέθηκαν από το «σαμποτάζ» στην Πτολεμαίδα, από τους κορμούς δέντρων που μπλοκάρουν την τουρμπίνα στο

φράγμα Πλαστήρα — ένα σύνδρομο που δεν μπορεί πια να πείσει κανέναν για την αναγκαιότητα λειτουργίας του εργοστασίου.

Είναι αυτονόητο πως ο κόσμος δεν γνωρίζει τις λεπτομέρειες της υπόθεσης «ενέργειας», πάει να πει ότι δεν γνωρίζει το ότι σ' όλους τους παραγωγικούς σταθμούς υπάρχουν εφεδρικές μονάδες, δεν γνωρίζει πως η χώρα μας εξάγει ηλεκτρικό ρεύμα, δεν γνωρίζει ότι ένα καινούργιο υδροηλεκτρικό φράγμα έχει τη μικρότερη διάρκεια απόσβεσης του κόστους κατασκευής από οποιοδήποτε άλλο ενεργειακό έργο.

Η αντίδρασή του, η αντίθεση στη λειτουργία του εργοστασίου της ΔΕΗ στο Κερατσίνι, μπορεί να χαρακτηριστεί ενστικτώδης από μια πρώτη ματιά, αλλά σίγουρα ρεαλιστική έχοντας ένα παρελθόν με νίκες εξίσου σημαντικές.

Αυτή η αντίθεση έχει ουσία, σήμερα που η κρατική πολιτική καταλήγει στην ενεργοποίηση της περιφέρειας με μόνο στόχο την ανάπτυξη, σήμερα που η περιφέρεια αποδέχεται άνευ όρων αυτό το ρόλο προσπαθώντας να ξεπεράσει την πεννητάχρονη απομόνωσή της.

Σήμερα ένας από τους Πειραιώτικους Δήμους προσφέρε-

ται σαν πεδίο αγώνα όπου μπορεί επιτέλους να αναδειχτεί μια αμφισβήτηση του κυρίαρχου μύθου της ανάπτυξης που διατρέχει Δύση και Ανατολή, συμπολίτευση και αντιπολίτευση.

— Ίσως μπορέσουν κάποιοι μέσα από τις διαδικασίες του κινήματος να δείξουν ότι πέρα από μια εναλλακτική ενεργειακή πολιτική, πέρα από τον εξορθολογισμό και τον προγραμματισμό της εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων του λιγνίτη υπάρχει και η κριτική στις ίδιες τις ανάγκες αυτής της κοινωνίας και των πόλεών της.

Αυτές οι ανάγκες είναι που δημιουργήσαν μια διευρυνόμενη απαίτηση χρήσης του ηλεκτρισμού, που παρήγαγαν τεράστιες πολιτείες, στηριγμένες σε δύκτυα παροχών πολύ έξω από τα ανθρώπινα μέτρα, που εξώθησαν στην βιομηχανική αξιοποίηση των πάντων για να κινηθεί ο πολιτισμός της κατανάλωσης.

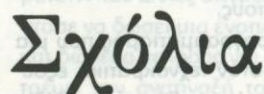
Εν ολίγοις αυτή η υπόθεση προσφέρεται για να υψωφηθεί ένας οικολογικός, στην κυριολεξία λόγος.

Όσο οι διεκδικήσεις δεν ξεφεύγουν από το καθιερωμένο τριάντα χρόνων πολιτικό σχέδιο θα χάνεται η ευκαιρία να τεθεί με όρους καθημερινής ζωής, με όρους συμμετοχής στην ποιότητά της, το όραμα μιας άλλης κοινωνίας.

— Εδώ είναι που η λογική του κόσμου στο Κερατσίνι, μια λογική που δυναμικά προτιμάει τη ζωή από τα εργοστάσια, που δεν συμμερίζεται τις μονότονα επαναλαμβανόμενες προτροπές για «εθνική συμπεριφορά», είναι ριζοσπαστική, είναι αριστερή λογική και κατά πολύ αφήνει πίσω τα αναθέματα και τις φραστικές απαιτήσεις της επίσημης αριστεράς.

Νίκος Μπελαβίλας
Σταύρος Σταυρίδης

50

τείνουν «αντιδραστικές» πολεοδομικές λύσεις (όπως τι θα γίνει αυτός ο κόσμος!)

— Εκτός από τον εκπληκτικό χρόνο κατεδάφισης μιας ολόκληρης συνοικίας (σαν να λέμε Άνω και Κάτω Πατήσια σε αναλογία) μέσα στο προκαθορισμένο πλάνο των 4 μηνών - και εδώ είναι το εκπληκτικό, το πλάνο που για πρώτη μάλλον φορά πετυχαίνει από το 1945 - λύθηκε και το πρόβλημα των λόφων. Επειδή το σχέδιο προβλέπει απόλυτη επιπεδότητα αναγκαστικά «φαγώθηκαν» οι λίγοι λόφοι που υπάρχουν στον ενδιαμέσο χώρο.

— Η κατασκευή πλέον ολοκληρώνεται εντός του 1986, για να παραδοθεί στον Ρουμάνικο λαό και τον πρόεδρο του την ημέρα της Επετείου της Επανάστασης.

— Την αποπεράτωση του έργου επιβλέπει ο ίδιος ο Πρόεδρος και Γενικός Γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Ρουμανίας (δεν υπερβάλλω - έτσι τον προσφωνούν στην πλεόραση!) Νικολάε Τσαουσέσκου ο οποίος όντας στα μαύρα του τα χάλαια φοβάται μπας και γοφήσει χωρίς να δει τελειωμένο το αριστούργημά του.

Υ.Γ. Ψάξαμε με ιδιαίτερη κακεντρέχεια να βρούμε στοιχεία περισσότερα όπως πόσο κόσμο ακριθώς πέταξαν στο δρόμο ή πόσο κόστισε αυτό το καλαμπούρι τη στιγμή που η Ρουμανία αντιμετωπίζει την πιο χοντρή οικονομική κρίση της ιστορίας της, αλλά πέσαμε σε απόρη για το καλό του Σοσιαλισμού.

Έτσι το κείμενο βγήκε από ένα τουριστικό προσπεκτούς, ένα ρεπορτάζ της «Monde» και την προσωπική εμπειρία μερικών που ζήσαν αυτό το πρόγραμμα στο Βουκουρέστι.

Νίκος Μπελαβίλας

ΟΤΑΝ Η ΠΟΛΗ ΣΥΝΘΛΙΒΕΙ.

ΕΙΝΑΙ ΔΥΣΚΟΛΟ ΝΑ ΣΤΕΙΛΕΤΕ ΤΟΝ ΑΣΘΕΝΗ ΣΑΣ ΣΤΗΝ ΕΞΟΧΗ

ΕΥΚΟΛΟ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΤΟΥ ΧΟΡΗΓΗΣΕΤΕ

NOFRAN 5
NOFRAN 2

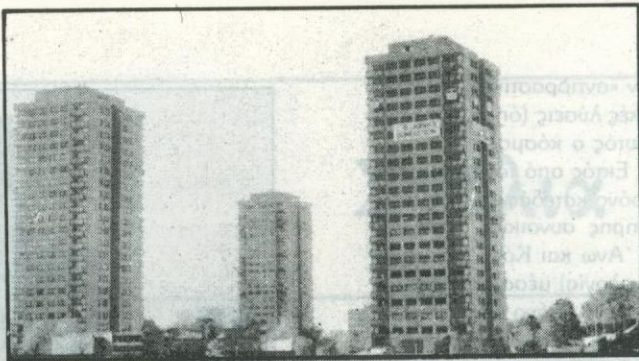

G.A. PHARMACEUTICALS S.A. τηλ. 9342073-9341581

Μια μόνο γενιά μεσολάβησε ανάμεσα στην εποχή της μεγάλης πίστης στα γιγαντιαία πολυώροφα οικιστικά συγκροτήματα και την εποχή που τα κτίρια αυτά άρχισαν να αποδεικνύονται ακατάλληλα ή ακόμη και υπεύθυνα για «κοινωνικά προβλήματα» όπως η εγκληματικότητα ή οι φυλετικές ταραχές.

Ήταν η υπόσχεση της ταχείας και αποτελεσματικής στέγασης στις αναπτυσσόμενες πόλεις του δυτικού καπιταλισμού, με την χωρίς προηγούμενο συρροή σ' αυτές εργατικών μαζών (ιδιαίτερα μετά τον πόλεμο), που ταυτίστηκε γρήγορα με το πολυώροφο κτίριο: η μεγάλη εκμετάλλευση της αστικής γης που εξασφάλιζε, το έκαναν προνομιούχα οικονομική λύση, και η τυποποίηση της κάτοψης ευκόλυνε και επιτάχυνε την κατασκευή.

Καθώς τούτα τα μεγάλα συγκροτήματα κύκλωσαν την περιφέρεια των μεγάλων βιομηχανικών πόλεων, γίναν περιοχές εκτός των τειχών και τείχη ταυτόχρονα, αποτέλεσαν τον πυρήνα προαστίων-δουρυφόρων φτιαγμένων στις περισσότερες περιπτώσεις με τη λογική των πόλεων-κοιμητήριων. Την εποχή της αισιοδοξίας, την εποχή που, μ' άλλα λόγια, το σύστημα έπειθε με τον μύθο της ανάπτυξης και τον πολιτισμό της κατανάλωσης, τα ψηλά κτίρια έμοιαζαν η λύση για τη στέγαση των κατώτερων στρωμάτων — καινούργιες κατοικίες και περισσότερος ελεύθερος χώρος πρασίνου. Όλοι οι ιδεολόγοι αρχιτέκτονες και πολεοδόμοι από το 1920 και δώθε (πρωτοστατούντος του Le Corbusier και των αρχιτεκτόνων της σχολής του Bauhaus) επαγγέλλονταν την νέα πόλη, όπου η ανάπτυξη σε ύψος, με δεδομένη την αύξηση του πλήθους των κατοίκων, εξασφάλιζε ελεύθερο χώρο οριζόντιου εδάφους για κοινόχρηστες λειτουργίες. Το ψέμα όμως αποδείχτηκε πολύ γρήγορα.

— Μια πρώτη αποτυχημένη απόπειρα να γκρεμιστεί το πρώτο από επτά συγκροτήματα διαμερισμάτων στο Χάκνεϊ του Λονδίνου (1985).

— Κατεδάφιση πολυκατοικιών στην «υποβιβασμένη» πολυφυλετική συνοικία Μεγκέτ της Λυών (1983)

Το έδαφος παράμεινε στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων μια επίπεδη αδιαμόρφωτη έκταση, μια έρημος αδιάβατη για πεζούς, παραδομένη στον πολιτισμό του αυτοκινήτου (που μια επιτυχημένη σχεδιαστική λύση όφειλε να το φέρνει όσο γίνεται πιο κοντά στην κατοικία). Όσο για την ποιότητα ζωής της κατοικίας, έχει πια γίνει κοινότυπο να επισημαίνει κανείς την αποξένωση, την έλλειψη ταυτότητας και την κοινωνική μιζέρια που τη χαρακτήρισαν.

Τα σημάδια της παρακμής, τα σημάδια της αποτυχίας όλων αυτών των συγκροτημάτων που συμβάδισε με μια προοδευτική εγκα-

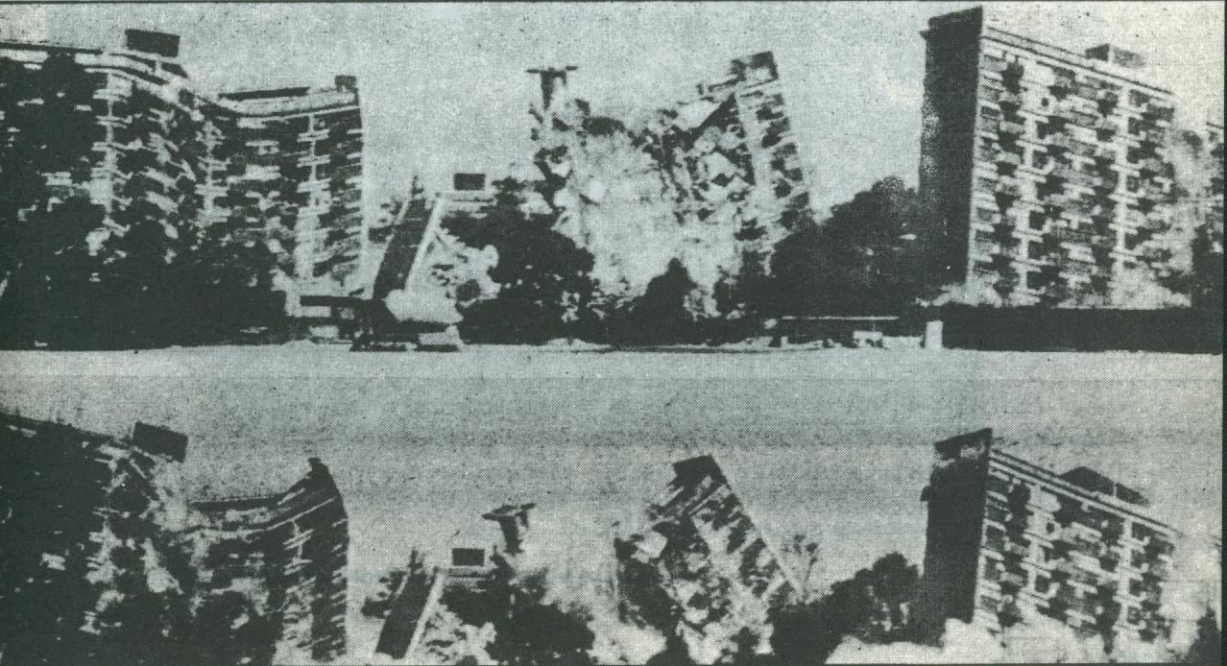
τάλειψη του οράματος από τους ιδεολόγους σχεδιαστές, φάνηκαν ήδη από την περασμένη δεκαετία. Για πρώτη φορά τέτοια κτίρια, αγγίζοντας οριακές συνθήκες «υποβάθμισης», παράγοντας αντί να λύνουν «κοινωνικά προβλήματα», έγιναν αντικείμενο οριακής μεταχείρισης. Κατεδαφίστηκαν, κυριολεκτικά τινάχτηκαν στον αέρα, και νέες υποσχέσεις για ανθρωπινότερες πόλεις προσπάθησαν να καλύψουν την κραυγαλέα αποτυχία. Παρ' όλο που έτσι νέοι δρόμοι επενδύσεων και κερδοσκοπίας πάνω στη γη ανοίγονται, παρ' όλο που η τεράστια πλειοψηφία τέτοιων συγκροτημάτων στέκουν ακόμη και χτίζονται και και-

νούργια (εδώ ο θαυμαστός «σοσιαλιστικός» κόσμος διατηρεί σημαντική υπεροπλία), τούτες οι ανατινάξεις είναι ίσως συμβολικές: σημαδεύουν την αρχή του τέλους ενός οικιστικού πολιτισμού, αποτελούν την ολοκλήρωση ενός κύκλου αντιφάσεων της βιομηχανικής πόλης και προοιωνίζουν το άνοιγμα ενός καινούργιου. Ενός κύκλου που ήταν ο δεύτερος μετά από αυτόν της εκκαθάρισης και εξαγίανσης των εργατικών γειτονιών που αναπτύχτηκαν γύρω από τα εργοστάσια στην πρώτη περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης.

Σ.Σ.

— Ανατίναξη του οικιστικού συγκροτήματος Pruitt-Igoe στο St. Louis των ΗΠΑ. (κτίστηκε το 1952-55 κατεδαφίστηκε το 1972).

— Ο σεισμός βοηθά στην «κατάρρευση των γιγάντων». Τρία πολυόροφα κτίρια ανατινάζονται ως ανεπισκεύαστα μετά τον μεγάλο σεισμό του Μεξικού (περιοχή Ρόμα της Πόλης του Μεξικού 1985).

Εξπρεσσιονισμός και πόλεμος

Χάινριχ Καμπέντονκ από το 1914 ως το 1916 έκανε την στρατιωτική του θητεία... πέθανε το...

Έρνστ Λούντβιχ Κίρχνερ... ύστερα από μια σοβαρότατη κρίση νευρικού κλονισμού το 1915 και το 1917 εγκαταστάθηκε (στο Ντάβος) γυρεύοντας (τη χαμένη υγεία) του...

Μαξ Πεχστάιν... τη φρίκη...

Έριχ Χέκελ... σε όλη την διάρκεια του πολέμου υπηρέτησε στο υγειονομικό σώμα στην Φλάνδρα... κατάφερε εξαντλητική προσπάθεια και πειθαρχία...

Λούντβιχ Μάντνερ ...πέθανε το...

Την περίοδο 1916-18 υπηρέτησε σαν στρατιώτης στον πόλεμο... καταφεύγει στην... επιστρέφει...

Βίλχελμ Μόργκνερ: το 1914 κλήθηκε στο στρατό...

Ότο Ντικς... από τότε που χαρακτηρίστηκε ως «εκφυλισμένος»
και ως τον θάνατό του ...πέθανε το...

Μαξ Κάους ... Κατά τη διάρκεια της πολεμικής του θητείας ως νο-
κόμος, συναντά... πέθανε το...

Μαξ Μπέκμαν... Ο πόλεμος που τον έζησε σαν στρατιώτη του υ-
γειονομικού στην Φλάνδρα, επέφερε μια ...γίνεται εξπρεσιονιστής
...των τρομακτικών αυτών... πέθανε το...

Όσκαρ Κακόσκα... το 1915 ο Κοχόσκα τραυματίστηκε στον πόλεμο
βαριά... Το 1917 μετακόμισε ...πέθανε το...

Βέρνερ Σολτς: πέθανε δεκαοκτώ ετών, έχασε στον πρώτο παγκό-
σμιο το ένα μάτι και το αριστερό του χέρι...

Ζ.Κ.

εφημερη πολη

κριτικός βιωματικός και φανταστικός λόγος για τον χώρο

Απρίλις '83

1

εφημερη πολη

κριτικός βιωματικός και φανταστικός λόγος για τον χώρο

Ιούνις '83

2

εφημερη πολη

κριτικός βιωματικός και φαντασιακός λόγος για τον χώρο

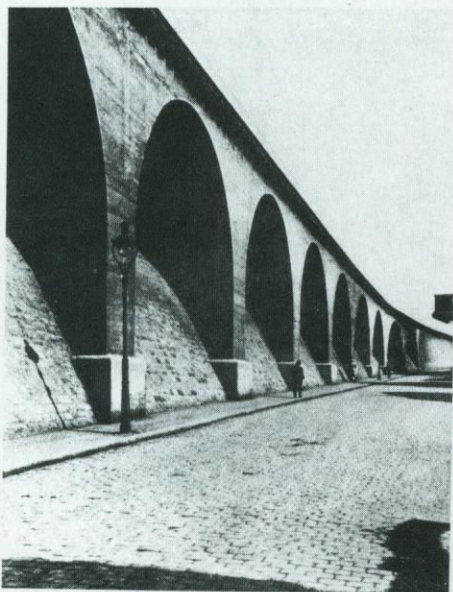

Δεκέμβρης '83

3

εφημερη πολη

κριτικός βιωματικός και φαντασιακός λόγος για τον χώρο

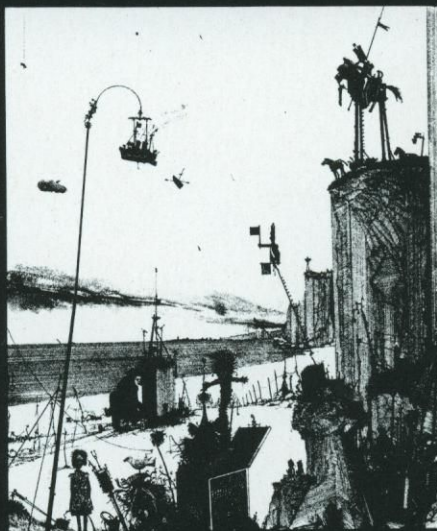

αυγουστος 84

4

εφημερη πολη

κριτικός βιωματικός και φαντασιακός λόγος για τον χώρο

Απρίλης '85

5-6

ΠΛΟΣ ΠΟΛΙΤΕ

